

**ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
& ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά
και η εξέλιξη του κινεζικού κομμουνισμού
από την περίοδο της διεθνοποίησης της οικονομίας
μέχρι σήμερα (1978 – 2022)**

**Μαγνήσαλης Άγγελος
(Α.Μ. 1342201800113)**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Χατζησταύρου Φιλίππα

ΑΘΗΝΑ, Ιούλιος 2022

©Getty Images

©Wikimedia Commons

Ευχαριστώ την καθηγήτριά μου **Φιλίππα Χατζησταύρου**
για την καθοδήγηση και τη συνεργασία κατά τη διάρκεια των σπουδών μου
και τη συγγραφή της παρούσας εργασίας

Ευχαριστώ επίσης τους:

B.M. / M.M. / E.M. / E.M. / K.M.

για την υποστήριξή τους

K.Γ. + K.Ξ.

συνοδοιπόρους στην εξερεύνηση του κινεζικού σύμπαντος

Σ.Μ. / Ι.Μ. / Α.Δ. / Λ.Σ. / Φ.Π.

Λ.Θ. / Μ.Σ. / Δ.Κ. / Ν.Γ. / Γ.Σ. / Κ.Δ. / Τ.Σ. / Δ.Β. / Π.Κ. / Σ.Η. / Χ.Κ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....5

Εισαγωγή.....6

Κεφάλαιο 1:

Η «τομή» του Deng Xiaoping: το τέλος της Μασοϊκής περιόδου.....9

1α. Ο Deng Xiaoping ως απόλυτος ηγέτης του οικονομικού πραγματισμού.....10

1β. Από την ιδέα των «Δύο» στην ιδέα του «Ενός» κινεζικού έθνους.....13

1γ. Τα ιδιαίτερα κινεζικά χαρακτηριστικά της πολιτικής εκσυγχρονισμού του Deng.....16

Κεφάλαιο 2:

Οι ιδεολογικές καινοτομίες των διαδόχων Jiang και Hu (1993 – 2012).....19

2α. Από την σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς μέχρι τη θεωρία των τριών Αντιπροσωπεύσεων.....19

2β. Η Επιστημονική Προοπτική για την Ανάπτυξη και η αναζήτηση της βιωσιμότητας κατά τη διακυβέρνηση Hu.....22

Κεφάλαιο 3:

Η «νέα εποχή» της κινεζικής ισχύος και η διακυβέρνηση Xi Jinping.....24

3α. Το όραμα του Xi: Μια ιδεολογία για την κινεζική υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα.....24

3β. «Κοινή ευημερία» και σύγκριση της ηγεσίας Xi με το όραμα του Deng: από την κούρσα για οικονομική ανάπτυξη στον περιορισμό των ανισοτήτων.....26

3γ. Ο ρόλος της ιδεολογίας σήμερα: η πολιτική της μίας Κίνας ή η ιδεολογία ως εργαλείο εσωτερικής συνοχής.....29

Συμπεράσματα.....32

Βιβλιογραφία.....34

Περύληψη

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιείται μια συνεκτική ανάγνωση των ιδεολογικών μεταβολών, που καταγράφονται στην Κίνα από το άνοιγμα της κινεζικής οικονομίας στον καπιταλισμό (1978) μέχρι σήμερα. Σε αντίθεση με τη μαοϊκή περίοδο (1949 – 1976) κατά την οποία η Κίνα αποτελούσε μια εξόχως ιδεολογική κοινωνία, η περίοδος από το 1978 και έπειτα έχει συχνά χαρακτηριστεί ως «μετα-κομμουνιστική» ή «μετα-ιδεολογική». Μπορεί, όμως, αυτό να ισχύει;

Στο κείμενο επιχειρείται ο εντοπισμός των σημαντικότερων παραγόντων, που επηρέασαν τη δυναμική διαμόρφωση της κινεζικής ιδεολογίας, αλλά και η εξέταση των διαδοχικών μετατροπών της κινεζικής ιδεολογίας, που επηρέασαν ή/και καθόρισαν την πορεία της οικονομίας της χώρας τις τελευταίες δεκαετίες.

Κατά την περίοδο των ραγδαίων αλλαγών που συνόδευσαν την έλευση του Deng Xiaoping στην εξουσία, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος επικεντρώθηκε στο άνοιγμα, την ανασυγκρότηση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας. Οι προσαγωγές της οικονομικής ανάπτυξης ανάγκασαν τον Deng να αναδιαμορφώσει και να προσαρμόσει την κομμουνιστική ιδεολογία του ΚΚΚ. Η περίοδος αυτή σηματοδεύτηκε από μια «οικονομικοκεντρική» προσέγγιση που είχε τρεις διαστάσεις: άνοιγμα, ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμός, επιβάλλοντας τον «πραγματισμό» ως κεντρικό στοιχείο διαμόρφωσης της κινεζικής οικονομικής πολιτικής. Τα «κινεζικά χαρακτηριστικά» αποτέλεσαν τον πυρήνα, το βασικότερο στοιχείο της ιδιαιτερότητας του κινεζικού κομμουνισμού.

Στη διάρκεια της θητείας του Jiang, η Κίνα εντάσσεται στο διεθνές οικονομικό πεδίο και καθίσταται επιτακτική και επιθυμητή η περεταίρω εξέλιξη των ιδεολογικών προτύπων. Οι ιδεολογικές συνεισφορές του Jiang υπέσκαψαν τα ταξικά του θεμέλια του ΚΚΚ και η διεύρυνση της βάσης του σήμαινε την απομάκρυνση από τον παραδοσιακό ρόλο του λενινιστικού τύπου Κόμματος εμπροσθοφυλακής. Η «Επιστημονική Προοπτική για την Ανάπτυξη» του Hu Jintao παρουσιάστηκε ως το επόμενο βήμα για την «κινεζοποίηση» της μαρξιστικής σκέψης.

Η ηγεσία του Hu κλήθηκε τόσο πολιτικά, όσο και ρητορικά να επικεντρωθεί στην επιτακτικότητα επίλυσης των ανισοτήτων και στην οικοδόμηση μιας «Αρμονικής Σοσιαλιστικής Κοινωνίας». Ο Xi Jinping ανέλαβε απαιτητικό έργο: έπρεπε να οργανώσει εκ νέου σε κάθε επίπεδο τη χώρα, η οποία μόλις έβγαινε από την αστραπιαία και μονοδιάστατη κούρσα της στη μετά τον Deng εποχή. Η χρήση της ιδεολογίας από την κινεζική ηγεσία στον 21^ο αιώνα έχει σημαντική οργανωτική χρησιμότητα. Για αυτό δεν παραβλέπεται στην εργασία το γεγονός ότι η ιδεολογία χρησιμοποιήθηκε τόσο ως εργαλείο στην υπηρεσία των πολιτικών βουλήσεων, όσο και ως εργαλείο νομιμοποίησης του Κόμματος, της κοινωνικής συνοχής, αλλά και της ενίσχυσης της διεθνούς επιρροής της χώρας.

Λέξεις-κλειδιά: κινεζικός κομμουνισμός, μετα-μαοϊκή Κίνα, μεταρρύθμιση και άνοιγμα, κινεζικά χαρακτηριστικά, πραγματισμός, συνοχή

Εισαγωγή

Είναι δύσκολο να αμφισβητήσει κανείς ότι υπάρχουν εγγενείς δυσκολίες στην προσπάθεια κατανόησης της κινεζικής περίπτωσης. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (εις το εξής Κίνα), σε όλες τις εκφάνσεις αποτελεί μια «άγνωστη» για τη Δύση. Η άγνοια των κοινωνιών μας για αυτή τη χώρα δεν προέρχεται τόσο από έλλειψη πηγών ή γνώσεων – αν και υπάρχει τεράστιο περιθώριο για εμπλουτισμό τόσο των προγραμμάτων σπουδών στα ελληνικά Πανεπιστήμια, όσο και της ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας –, όσο από μια προκατειλημμένη και μυωπική οπτική. Οι πολίτες, οι πανεπιστημιακοί και οι πολιτικοί στη Δύση έχουν σε σημαντικό βαθμό την τάση να εξηγούν και να αξιολογούν την κινεζική περίπτωση με κριτήρια και οπτικές δυτικοκεντρικές, κάτι το οποίο δε δίνει τη δυνατότητα να αναλυθεί και να προσεγγιστεί αυτό το πλούσιο αμάλγαμα που ονομάζεται «Κίνα» με τον ιδιαίτερο τρόπο που του αρμόζει.

Η παρούσα εργασία καταπιάνεται με τη διερεύνηση ενός συγκεκριμένου μεν θέματος, αλλά το κίνητρο για την πραγματοποίησή της υπήρξε η ευρύτερη αυτή ανάγκη μελέτης της Κίνας, χωρίς προκαταλήψεις και φοβικά σύνδρομα.

Στο παρόν κείμενο, προτείνεται μια συνεκτική ανάγνωση των ιδεολογικών μεταβολών, που καταγράφονται στην Κίνα από το άνοιγμα της κινεζικής οικονομίας στον καπιταλισμό και ύστερα. Η περίοδος, η οποία εξετάζεται στην παρούσα εργασία, εκκινεί με τη διεθνοποίηση της κινεζικής οικονομίας και κοινωνίας και φθάνει μέχρι τις μέρες μας. Στην αντίληψη της κινεζικής ηγεσίας, αλλά και σημαντικού τμήματος των Δυτικών αναλυτών, η διεθνοποίηση αυτή οδήγησε και στον εκσυγχρονισμό της κινεζικής οικονομίας και της κοινωνίας.

Έχει, επομένως, έντονο ενδιαφέρον να εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά της κινεζικής ιδεολογίας στη διάρκεια αυτής της περιόδου. Αξίζει να ακολουθήσουμε την πορεία που διέγραψε ο κινεζικός κομμουνισμός από την περίοδο της διεθνοποίησης της οικονομίας μέχρι σήμερα εξετάζοντας τα στοιχεία προσαρμογής, μετατόπισης ή ακόμα και διαφοροποίησης της κινεζικής ιδεολογίας μέσα στον ιστορικό χρόνο. Το ιδεολογικό σύστημα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας (εις το εξής ΚΚΚ) και η εξέλιξή του αποτελούν – σύμφωνα με ορισμένους – προϊόν της στρατηγικής προσαρμοστικότητας, που ακολούθησε και ακολουθεί το Κόμμα για την επιβίωση και μακροήμερευση του (Goodman, 2015, 48).

Σε αντίθεση με τη μαοϊκή περίοδο (1949–1976) κατά την οποία η Κίνα αποτελούσε μια εξόχως ιδεολογική κοινωνία (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 324), η περίοδος από το 1978, δηλαδή τη χρονική στιγμή που εκκινεί η διεθνοποίηση της κινεζικής οικονομίας, και έπειτα έχει συχνά χαρακτηριστεί ως «μετα-κομμουνιστική» ή «μετα-ιδεολογική» (Brown, 2012, 52). Πρόκειται άραγε για μια περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας η ιδεολογία χάνει τη βαρύτητα και τον ρόλο της; Το να οδηγηθούμε σε ένα τέτοιο συμπέρασμα και να επιλέξουμε έναν μονολεκτικό χαρακτηρισμό («μετα-

κομμουνιστική» ή «μετα-ιδεολογική») είναι μια απλοϊκή επιλογή, ιδιαίτερα όταν εξετάζουμε μια τόσο πολυσύνθετη περίπτωση όπως η κινεζική. Το σίγουρο είναι ότι η θέση και ο ρόλος του Κομμουνισμού, όσο και της έννοιας «ιδεολογία» ευρύτερα, στη σύγχρονη Κίνα έχει μεταβληθεί ριζικά τις τελευταίες δεκαετίες (Zhiyue, 2004, 27), ενώ επίσης δε μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι το έρεισμα του Μαρξισμού-Λενινισμού αποδυναμώθηκε με την έξοδο από τη μαοϊκή περίοδο (Goodman, 2015, 45).

Το πώς ακριβώς προκαλείται μια ιδεολογική μεταβολή δεν είναι εύκολο να απαντηθεί. Δεν είναι απλό να εντοπίσει κανείς τους συστημικούς παράγοντες που επηρέασαν τη δυναμική διαμόρφωση της κινεζικής ιδεολογίας με δεδομένο ότι μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα η Κίνα ήταν ερμητικά κλειστή στον έξω κόσμο¹. Εν προκειμένω, θα λάβουμε υπόψη μας μια σειρά από παράγοντες που σίγουρα έπαιξαν ρόλο. Αφενός, οι εξελίξεις που έλαβαν χώρα στις γειτονικές της Κίνας χώρες, αλλά και συνολικά στο διεθνές πεδίο άσκησαν σημαντικές πιέσεις στη χώρα. Αφετέρου, εμβληματικός ήταν και ο ρόλος που έπαιξε ο Deng Xiaoping. Είναι προφανές ότι το εκτόπισμα, οι προσωπικές απόψεις και η δράση ενός ηγέτη, μιας πολιτικής φυσιγνωμίας, μπορούν να αποβούν εξαιρετικά καθοριστικές. Ταυτόχρονα, όμως, – και αυτό ισχύει κατά κόρον στην κινεζική περίπτωση – ήταν αρκετές οι φορές στο πέρας των τελευταίων δεκαετιών, που η εθνική στοχοθεσία για τα οικονομικά (κυρίως) ζητήματα, όπως καθορίστηκε με πραγματιστικά κριτήρια, ήταν αυτή η οποία επηρέασε την εξελικτική πορεία της ιδεολογίας, με στόχο η δεύτερη να λειτουργεί νομιμοποιητικά και ενισχυτικά για την επίτευξη της πρώτης.

Αξίζει, λοιπόν, λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω εισαγωγικές παρατηρήσεις να εξετάσουμε: πώς οι διαδοχικές μετατροπές της κινεζικής ιδεολογίας επηρέασαν ή/και καθόρισαν την πορεία της οικονομίας της χώρας τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά και υπό ποιους όρους διατηρήθηκε – παρά τις τομές που πραγματοποιήθηκαν – μια ιδεολογική συνέχεια. Στο πλαίσιο της μελέτης του ρόλου της εκάστοτε ηγεσίας κατά την υπό εξέταση περίοδο θα σκιαγραφηθεί η ιδεολογική πορεία του ΚΚΚ (καώς εκ τούτου της χώρας), οι ιδεολογικές συνεισφορές των Κινέζων ηγετών και πώς αυτές εντυπώθηκαν στα κείμενα και τις δομές του Κόμματος.

Η διάρθρωση της εργασίας ακολουθεί τον άξονα του χρόνου ξεκινώντας από το 1978 και καταλήγοντας στο σήμερα και παρακολουθεί παράλληλα τις διαδρομές της ιδεολογίας και μέσα από το πρίσμα των βασικών πολιτικών και πολιτειακών εξελίξεων. Η εργασία αποτελείται από τρεις μεγάλες ενότητες. Στην πρώτη παρουσιάζονται οι ραγδαίες αλλαγές και οι τομές που συνόδευσαν την έλευση του Deng Xiaoping στην εξουσία κατά την μετα-μαοϊκή περίοδο και αναλύονται τα νέα ιδιαίτερα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προωθήθηκαν στο πλαίσιο της μετάβασης της οικονομίας. Στη δεύτερη ενότητα, εξετάζονται από κοινού οι περίοδοι διακυβέρνησης των Jiang Zemin και Hu

---

¹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο αποκλεισμός της από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Μόλις το 1971 η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας αντικατέστησε τη σημερινή Ταϊβάν στον ΟΗΕ.

Jintao. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην σημασία των θητειών τους ως εγγυήτριες ηγεσίες τόσο της συνέχειας του έργου του Deng, όσο και της σταδιακής μετάβασης στην εποχή του Xi Jinping. Η διακυβέρνηση του Xi αποτελεί το αντικείμενο της τρίτης και τελευταίας ενότητας στην οποία πραγματευόμαστε και ορισμένα ζητήματα της σύγχρονης κινεζικής πραγματικότητας, όπως το καθεστώς των ανισοτήτων, την προβολή της Κίνας στο διεθνές πεδίο κ.ά.

Κεφάλαιο 1:

Η «τομή» του Deng Xiaoping: το τέλος της μαοϊκής περιόδου

Το 1976 και με τον θάνατο του «Μεγάλου Τιμονιέρη» Mao Zedong (毛泽东) (1893 – 1976) εκκινεί η έξοδος της Κίνας από τη μαοϊκή περίοδο. Στα 27 πολυτάραχα έτη που μεσολάβησαν από την ίδρυση της χώρας την 1^η Οκτωβρίου του 1949 μέχρι το 1976, ο κινεζικός πληθυσμός βίωσε: μια έντονη προσπάθεια – από πλευράς κομμουνιστικής ηγεσίας – απομάκρυνσης της χώρας από τα χρόνια τόσο του βιασμού από τις Δυτικές Δυνάμεις (π.χ. Πόλεμοι του Οπίου), όσο και τη δημοκρατική περίοδο (1912 – 1949), ένα σοβιετικού τύπου πείραμα για την οικονομική ανάπτυξη, τη συμμετοχή σε στρατιωτικά επεισόδια, το «Μεγάλο Άλμα προς τα Εμπρός», την «Πολιτισμική Επανάσταση» κλπ.

Κατά την περίοδο αυτή, η Κίνα υπό την ηγεσία του ΚΚΚ αποτέλεσε εξαιρετικό παράδειγμα χώρας που συνδύασε την κοινωνική και εθνική επανάσταση (Milanovic, 2020, 109). Ορισμένοι αναλυτές σημειώνουν ότι ο κινεζικός «υπαρκτός σοσιαλισμός» είναι η ιστορία μιας παραλλαγής εθνικισμού (Lew, 2008, 106). Στην περίπτωση της Κίνας, ο κομμουνισμός ενσαρκώνει έναν επαναστατικό εθνικισμό, ανταγωνιστικό με άλλες μορφές εθνικισμού². Ο κινεζικός κομμουνισμός είναι εθνικιστικός γιατί η βασική του επαγγελία είναι, για να χρησιμοποιήσουμε μια έκφραση διαδεδομένη κατά τη δεκαετία του 1920, «να σωθεί το έθνος» από τα αρπακτικά του ιμπεριαλισμού, να προστατευτεί και μάλιστα να αποκατασταθεί η ενότητά του (Lew, 2008, 104). Μέσα σε αυτή την πολυτάραχη περίοδο, το ΚΚΚ πήρε πρωτοβουλίες, ενδυναμώθηκε και καθιέρωσε την εξουσία του, ενώ η Κίνα ως χώρα καθιερώθηκε στο διεθνές στερέωμα και απέκτησε σημαντική ισχύ· όλα αυτά υπό την ηγεσία του Mao και τις ιδιαιτερότητες με τις οποίες αυτό συνεπάγεται.

Για την κινεζική κοινωνία, το ΚΚΚ και η ιδεολογία του έπαιξαν ένα εξαιρετικά σημαντικό διπλό ρόλο κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα: λειτούργησαν αφενός ως δύναμη εκσυγχρονισμού και αφετέρου ως δύναμη συνοχής μιας πολυδιασπασμένης και πολυσυλλεκτικής οντότητας (Brown, 2012, 54).

Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, μετά τον θάνατό του Mao, δημιουργήθηκε η εντύπωση σε ένα μεγάλο μέρος της κινεζικής κοινωνίας και πολιτικής ότι χάθηκε η αίσθηση προσανατολισμού του κινεζικού έθνους (Freund Larus, 2012, 143), αλλά και του κινεζικού κομμουνισμού. Η Κίνα βρέθηκε, επομένως, σε μια πολύ κρίσιμη καμπή και παρέμενε ως ερώτημα το εάν θα συνεχιστεί η πορεία που ο ίδιος χάραξε ή είχε έρθει η ώρα για ριζικές αλλαγές.

---

² Το Κινεζικό Εθνικιστικό Κόμμα Κουομιντάνγκ ήταν φορέας μιας άλλης μορφής εθνικισμού. Παρόλο που γεννήθηκε και αναπτύχθηκε σε αντίστοιχες συνθήκες με το ΚΚΚ και επεδίωκε και αυτό να «σωθεί το έθνος», δεν υποστήριζε επαναστατικές μεθόδους και στοχοθεσίες. Ως «επαναστατικές μεθόδους και στοχοθεσίες» αναφέρονται τόσο οι κλασικές κομμουνιστικές επιδιώξεις, όπως η δικτατορία του προλεταριάτου, όσο και η βαθιά επιθυμία η Κίνα να είναι μια χώρα που θα σπάσει τα δεσμά της με το παρελθόν της και τις οπισθοδρομικές παραδοσιακές αξίες ακολουθώντας την ηθική και τα πρότυπα του Κομμουνισμού.

Μέχρι το 1978 και τη (σχεδόν ολοκληρωτική στην πράξη) κατάληψη της εξουσίας από τον Deng Xiaoping, ως διάδοχος του Mao εμφανίζεται ο – επιλεγμένος από τον ίδιο τον Mao – Hua Guofeng. Ο Hua εισάγει τη θεωρία των δύο «οτιδήποτε»: οτιδήποτε είπε και έκανε ο Mao οφείλει να αποτελεί δεσμευτικό προηγούμενο για τη δράση του Κόμματος (Dittmer, 1984, 350). Αυτή η σε σημαντικό βαθμό μεταβατική, όπως αποδείχθηκε, προσέγγιση – παρά το έντονο στίγμα του «Μεγάλου Τιμονιέρη» στο περιεχόμενο και τις αρχές της – θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πρώτη ιδεολογική επιλογή ηγέτη στην μετά τον Mao εποχή.

Πριν ακόμη από την τελική απομάκρυνση του Hua αρχίζει η σταδιακή αποσυναρμολόγηση του μαοϊκού συστήματος (Roux, 2015, 121). Πρώτον, παράλληλα με τον θάνατο του Mao, έχουμε τη σύλληψη και καταδίκη της «Συμμορίας των Τεσσάρων», μιας μαοϊκής πολιτικής ομάδας με τη Jiang Qing, σύζυγο του Mao, ως επικεφαλής. Η απομάκρυνση των Τεσσάρων – και δεδομένου ότι η ομάδα αυτή αναδείχθηκε κατά την Πολιτισμική Επανάσταση – σήμαινε την έμμεση απονομιμοποίηση και της ύστερης μαοϊκής περιόδου (Dittmer, 1984, 351). Το διάστημα 1978 – 1980 συγκροτείται μια διανδρία μεταξύ Hua και Deng, στο πλαίσιο της οποίας συγκρούεται η φιλομαοϊκή πολιτική του πρώτου με τον πραγματισμό του δεύτερου (Dittmer, 1984, 351). Ο Deng είχε δικτυωθεί καλύτερα στους πυλώνες εξουσίας της χώρας (Παπασωτηρίου, 2013, 327) και απολάμβανε μεγάλης αποδοχής στις τάξεις των στρατιωτικών και των γραφειοκρατών, αλλά και μεταξύ των πολιτών, καθώς εμφανίστηκε ως αντίπαλο δέος στον Μαοϊσμό (Freund Larus, 2012, 145).

1α. Ο Deng Xiaoping ως απόλυτος ηγέτης του οικονομικού πραγματισμού

Η – εκ των πραγμάτων αναμενόμενη – επικράτηση του Deng υπήρξε καθοριστική για το μέλλον της φύσης του κινεζικού κομμουνισμού και τον ρόλο, τον οποίο θα έπαιζε το ΚΚΚ στην οικονομία και την κοινωνία. Από τη στιγμή της επικράτησης αυτής και μέχρι το 1992 – ορισμένοι ισχυρίζονται πως το διάστημα διήρκεσε έως τον θάνατό του το 1997 – ο Deng αναδείχθηκε σε facto επικεφαλής του Κόμματος και της χώρας. Σε ένα περιβάλλον με αποδυναμωμένους αντιπάλους που έχασαν το έρεισμά τους, το έργο του Deng ήταν ευκολότερο.

Σύμφωνα με ορισμένους, ο Deng και ο πραγματισμός που εισήγαγε – έννοια που θα αναλυθεί παρακάτω – ήταν πιο αποτελεσματικός στο να υποσκάψει τον Μαοϊσμό από ότι η σοβιετική και η δυτική κριτική (Brown, 2009, 438). Ο Deng δεν το κατάφερε αυτό με μετωπική επίθεση απέναντι στον Mao, καθώς το πρόσωπο του Mao είχε συνδεθεί με την ισχύ του ΚΚΚ και, έτσι, οποιαδήποτε μετωπική αμφισβήτηση των ιδεών και του έργου του θεωρούταν «βλάσφημη», αλλά με έμμεσες και σταδιακές κινήσεις, όπως τα ψηφίσματα που αναφέρονταν σε «αρετές και λάθη» του Mao, με υπερισχύουσες – για επικοινωνιακούς λόγους – τις πρώτες· πρόκειται για το διάσημο «70 – 30». Παρά τις διαφοροποιήσεις, η ρητή απαξίωση των κομμουνιστικών ιδεών ή η μετωπική απόρριψη του Mao θα

πυροδοτούσε φοβερές αντιδράσεις (Zeng, 2016, 15). Αυτή η λογική οικοδόμησης πάνω στις προηγούμενες θεωρίες αναδεικνύεται και στο Σύνταγμα της χώρας.

Ο Deng βρισκόταν αντιμέτωπος με την πρόκληση της αποκατάστασης της νομιμοποίησης του ΚΚΚ (Shirk, 2008, 1), το οποίο υπέφερε από σημαντική έλλειψη εμπιστοσύνης (Lieberthal, 1984, 24). Από τη στοχοθεσία του Deng, όμως, απουσίαζε κάθε σοβαρή πρόνοια για φιλελευθεροποίηση της δημοκρατικής ατζέντας (Freund Larus, 2012, 144). Όπως ανέφερε ο Zhao Ziyang, ο Deng ήταν κάθετα αντίθετος μεταξύ άλλων στην υιοθέτηση πολυκομματικού συστήματος και στην τριμερή διάκριση των εξουσιών (Milanović, 2020, 124).

Η ηγεσία του Deng κλήθηκε να κάνει σημαντικές επιλογές για το μέλλον της χώρας σε ένα διεθνές περιβάλλον εντός του οποίου οι δυνάμεις της αγοράς και της παγκοσμιοποίησης κάλπαζαν. Καθώς ήταν δύσκολο η Κίνα να επιτύχει την επιθυμητή ανάπτυξη επιμένοντας στην απομόνωσή της, επέλεξε να αφήσει το καπιταλιστικό σύστημα να την επηρεάσει ως έναν βαθμό. Χωρίς να απομακρύνεται – στη θεωρία και στη ρητορική τουλάχιστον – από την κομμουνιστική ιδεολογία, υιοθέτησε μια πιο πραγματιστική στάση θέτοντας στο επίκεντρο τον σοσιαλιστικό εκσυγχρονισμό. Το ΚΚΚ αναζήτησε τη συνοχή του με πρότυπο τον παγκόσμιο καπιταλισμό, συμπεριλαμβάνοντας, στο μέτρο του δυνατού, ένα φανατικό όραμα διατήρησης της εθνικής ανεξαρτησίας και αποδίδοντας κυρίαρχο ρόλο στο κράτος και στο κόμμα-κράτος (Lew, 2008, 108). Τα κίνητρα, λοιπόν, της ηγεσίας του Deng Xiaoping ήταν πρωτίστως οικονομικά και πραγματιστικά με ήπια ιδεολογική απόχρωση και αυτό ήταν το οποίο σε σημαντικό βαθμό απαιτούσε η εποχή και οι συνθήκες.

Η ριζική μετάβαση του Deng δεν προέκυψε, όμως, «αυθόρμητα». Μπορεί να ειπωθεί πως στην πραγματικότητα, η συζήτηση – ανοιχτά ή υπόγεια – για το πώς η Κίνα θα βιώσει τη μετάβασή της, διεξήχθη σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Επομένως ο «σοσιαλισμός της αγοράς» δεν ήταν μια ανακάλυψη της περιόδου Deng (Lew, 2008, 107). Στην περίπτωση της Κίνας, οι καταστροφές του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα ήταν τόσο οδυνηρές και το εθνικιστικό πρόταγμα τόσο ισχυρό, που υποχρέωναν τις ελίτ στο να προσαρμοστούν σε ένα νέο πλαίσιο, που θα διέφερε από τα έως τότε δόγματα και διακηρύξεις του καθεστώτος.

Καθοριστικής σημασίας για τη διαμόρφωση της εκάστοτε ιδεολογικής στροφής και τις συνεπαγόμενης εφαρμογής πολιτικών, αλλά και για την απεικόνιση της κινεζικής πραγματικότητας αποτελεί αυτό που ορίζεται ως «το κεντρικό πρόβλημα», ή αλλιώς ως η «κύρια αντίφαση», που καθορίζει την εποχή και υποδεικνύει τον γενικό στρατηγικό προσανατολισμό του ΚΚΚ δικαιολογώντας τις μεγάλες αλλαγές πολιτικής (Lin, 2013, 72). Η τελευταία φορά που το ΚΚΚ επαναπροσδιόρισε ριζικά το ποια είναι η κύρια αντίφαση στην κινεζική κοινωνία ήταν το 1981 όταν ο Deng, ανατρέποντας την έμφαση στον ταξικό ανταγωνισμό, δήλωσε ότι υπάρχει καθυστερημένη παραγωγικότητα, σηματοδοτώντας έτσι το ότι η οικονομική ανάπτυξη ήταν ο πρωταρχικός στόχος που έπρεπε να επιτευχθεί με κάθε μέσο (Møller Mulvad, 2019, 457).

Το επίκεντρο, όμως, του ενδιαφέροντός του επικεντρώθηκε στο άνοιγμα, την ανασυγκρότηση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας. Με την ολοκλήρωση της Τρίτης Ολομέλειας της 11ης Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΚ στα τέλη του 1978, η Κίνα – με την πρωτοβουλία του Deng – εγκαινίασε μια νέα εποχή μεταρρύθμισης και ανοίγματος και σοσιαλιστικού εκσυγχρονισμού (China Key Words, 2021).

Η ηγεσία Deng έσπευσε να προτεραιοποιήσει τους «Τέσσερις εκσυγχρονισμούς»: γεωργία, βιομηχανία, εθνική άμυνα, επιστήμη/τεχνολογία. Οι πολιτικές εφεξής θα κρίνονταν βάσει του κατά πόσο προωθούσαν αυτούς τους εκσυγχρονισμούς και όχι με ιδεολογικά κριτήρια (Παπασωτηρίου, 2012, 330).

Στο διάστημα που ακολούθησε και εντός αυτών των νέων πλαισίων συντελείται η πρώτη μεγάλη ιδεολογική στροφή του ΚΚΚ, καθώς μεταξύ της ταξικής πάλης και της επανάστασης – που αποτελούσαν τον βασικό στόχο του ΚΚΚ έως τότε – και την ανασυγκρότηση της οικονομίας, δίνεται πολύ μεγαλύτερη προσοχή στη δεύτερη (Παπασωτηρίου, 2013, σ. 330). Εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο της περιόδου Deng, το οποίο καθορίζει τον τρόπο ιδεολογικής εξέλιξης της Κίνας μέχρι σήμερα, είναι επομένως το γεγονός ότι αποκηρύχθηκε ως κεντρικό στοιχείο η πάλη των τάξεων έναντι της οικονομικής ανάπτυξης και μεταρρύθμισης. Οι προσταγές της οικονομικής ανάπτυξης ανάγκασαν τον Deng να αναδιαμορφώσει και να προσαρμόσει την κομμουνιστική ιδεολογία του ΚΚΚ, ώστε αυτή να εξυπηρετεί τους στόχους της χώρας. Η οικονομική οικοδόμηση θα αποτελούσε, σύμφωνα με αυτόν, τη βάση της επίλυσης της πλειονότητας των εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων της ελαφρώς – έως τότε – εκσυγχρονισμένης οικονομικά και βιομηχανικά Κίνας, που αναζητούσε παράγοντες ενίσχυσης του ρόλου της στο διεθνές στερέωμα (Deng, 1985, 4).

Το όραμα του Deng ήταν στοχευμένο περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη, η οποία θα λειτουργούσε ως φορέας της ευρύτερης ανόδου και προόδου της Κίνας σε όλα τα επίπεδα. Η περίοδος αυτή, λοιπόν, σημαδεύτηκε από μια «οικονομικοκεντρική» προσέγγιση που είχε τρεις διαστάσεις: άνοιγμα, ανασυγκρότηση και εκσυγχρονισμός. Ως «απόλυτη αρχή» στο δόγμα του Deng Xiaoping, η ανάπτυξη συνέχισε να έχει πάση θυσία την προτεραιότητα, οδηγώντας στο να κυριαρχήσει στη σκέψη και τη χάραξη πολιτικής στην Κίνα μια «ΑΕΠκεντρικότητα» (Lin, 2013, 66).

Ο Deng έχοντας βιώσει την περίοδο ιδεολογικής πόλωσης και τις συνέπειές της για τη χώρα και θέλοντας να αποφύγει κάτι αντίστοιχο στο εξής εξασθένησε τον ρόλο της ιδεολογίας και πρόβαλλε την πράξη ως μόνο κριτήριο (Zhiyue, 2004, 34). Επέλεξε, λοιπόν, να κάμψει την ισχύ και την επιρροή που ασκούσε ο ιδεολογικός παράγοντας, απόφαση που σε ορισμένες πηγές της δυτικής βιβλιογραφίας αναφέρεται και ως «από-ιδεολογικοποίηση». Ο ρόλος της ιδεολογίας έφτασε στο απόγειό της ειδικά το τελευταίο διάστημα της Πολιτισμικής Επανάστασης, κατά το οποίο δίχασε και πόλωσε την κινεζική κοινωνία άνευ προηγουμένου (Brown, 2012, 55). Η Κίνα του Deng επεδίωκε, πλέον, πρωτίστως τα χειροπιαστά αποτελέσματα για τα άτομα και τις ομάδες (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 324).

Επιπλέον, ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που άλλαξε με τον Deng είναι ότι προώθησε τη γραφειοκρατική και την τεχνοκρατική ηγεσία, σε αντίθεση με την μαοϊκή περίοδο που θεωρήθηκε βαθιά αντι-γραφειοκρατική και βασισμένη στη χαρισματική ηγεσία.

Η εθνικιστική προτεραιότητα, συμπεριλαμβανομένης και της αντιμπεριαλιστικής διάστασής της, καθώς και η βούληση εκσυγχρονισμού με βάση το δυτικό πρότυπο προϋποθέτουν έναν πραγματισμό που απέχει αρκετά από την κομμουνιστική ιδεολογία (Lew, 2008, 105). Η στροφή πολιτικής στον πραγματισμό – και η έκτοτε υιοθέτηση αντίστοιχων στρατηγικών επιλογών κυρίως στην οικονομία – οφείλεται (σε συστημικό επίπεδο) και στις εξελίξεις της ευρύτερης περιοχής της νοτιοανατολικής Ασίας, όπου η ασύμμετρη ανάπτυξη των «Τίγρεων» προκαλούσε ανασφάλεια στην κινεζική ηγεσία (Παπασωτηρίου, 2012, 330). Οι «Τίγρεις» αυτές – παράλληλα σε χρονικό επίπεδο με την περίοδο Deng – προώθησαν την ανοιχτή αγορά και το ελεύθερο εμπόριο, διατηρώντας ταυτόχρονα και ένα ισχυρό κράτος, βίωσαν την ταχεία εκβιομηχάνισή τους με εξαγωγικό προσανατολισμό και διατήρησαν εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο Deng φρόντισε να κοινοποιήσει στους Κινέζους αυτή τη διαφορά με σκοπό να εντείνει την αίσθηση του κατεπείγοντος που όφειλε να χαρακτηρίζει την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης. Είναι εμφανές ότι ανάλογα την ιστορική περίοδο και τις εθνικές ανάγκες οι κινεζικές ηγεσίες ανοίγουν και κλείνουν τα παράθυρα σύγκρισης με τον έξω κόσμο.

Στην προσπάθειά του για επιβολή του «πραγματισμού» ως κεντρικού στοιχείο διαμόρφωσης της κινεζικής οικονομικής πολιτικής, ο Deng είχε ως βασικό αντίπαλο τον Chen Yun (1905 – 1995), ο οποίος υποστήριζε τον Σοσιαλισμό παρά τις αποτυχίες των προηγούμενων δεκαετιών, τις οποίες καταλόγιζε όχι σε συστημικές δυσλειτουργίες, αλλά σε κακή διαχείριση από την ηγεσία (Freund Larus, 2012, 146). Η άποψη του Chen μπορεί να ιδωθεί και μέσα από το πρίσμα των «κινεζικών χαρακτηριστικών» – για τα οποία θα μιλήσουμε παρακάτω, καθώς σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση οι σοβαρές αποτυχίες που συνάντησε κατά περιόδους το ΚΚΚ οφείλονται στο ότι οι αποφάσεις που πήρε το Κόμμα την αντίστοιχη εποχή ήταν διαχωρισμένες από την πραγματικότητα της Κίνας (Wang, 2021).

1β. Από την ιδέα των «Δύο» στην ιδέα του «Ενός» κινεζικού έθνους

Η μαοϊκή ιδέα των «Δύο Εθνών», που ευνοούσε εκείνους που χαρακτηρίζονταν από σωστή «προλεταριακή» νοοτροπία εγκαταλείφθηκε υπέρ του οράματος «Ενός Έθνους», το οποίο έδινε έμφαση στη συλλογική πάλη ολόκληρου του κινεζικού λαού, το γενικό συμφέρον του εκσυγχρονισμού της χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο συντελείται μια μετάβαση από την εξαγωγή του κινεζικού μοντέλου της επανάστασης στη διαμόρφωση ενός χαμηλού γεωπολιτικού προφίλ προσαρμοσμένου στους αγγλοσαξονικούς θεσμούς. Η νέα αυτή κατεύθυνση υποδείκνυε πως έπρεπε σταδιακά να απελευθερωθούν όλα τα επιχειρηματικά πνεύματα, ακόμα κι αν αυτό θα οδηγούσε σε ανισότητα (Møller Mulvad, 2019, 457).

Την περίοδο αυτή, με λίγα λόγια, αποκηρύχθηκε το «εργατικό» πρόσωπο του ΚΚΚ και νομιμοποιήθηκε η συγκέντρωση πλούτου, η οποία αναδείχθηκε σε φορέα της ανάπτυξης και της προόδου της χώρας. Ο Deng ισχυριζόταν ότι επιτρέποντας σε ορισμένα τμήματα του πληθυσμού και σε ορισμένες περιοχές της χώρας να πλουτίσουν πρώτοι και πρώτες, η οικονομική ανάπτυξη θα επιταχυνόταν και θα ήταν εφικτό να επιτευχθεί ο ύψιστος στόχος, αυτός της κοινής ευημερίας (Deng, 1985, 12).

Την περίοδο Deng, επομένως, η έννοια της «τάξης» απέκτησε διαφορετικό νόημα· έγινε, πλέον, απλώς κάτι περισσότερο από ένα σύμβολο (Goodman, 2015, 281). Θα μπορούσε κάποιος να πει ότι η στοχοθεσία του Deng αφορούσε σε πρώτο επίπεδο τον πλουτισμό ενός μέρους του πληθυσμού, ενώ οι σημερινές πολιτικές του Προέδρου Χι – όπως θα παρουσιαστούν παρακάτω – απευθύνονται σε ένα μεγαλύτερο σύνολο.

Ο Deng υποστήριζε ότι η οικονομική μεταρρύθμιση θα βασιζόταν στην «εμπειρική μάθηση» και στην παραχώρηση μεγάλου περιθωρίου κινήσεων στον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος, όμως, δε θα έπρεπε ποτέ να αποκτήσει τόσο μεγάλη ελευθερία ή ισχύ που να του δώσει τη δυνατότητα να υπαγορεύει τις προτιμήσεις του στο κράτος και στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Αυτό ισχύει μέχρι σήμερα, καθώς το ιδιωτικό κεφάλαιο ελέγχει λίγο περισσότερο από το 30% των επιχειρήσεων (Χατζησταύρου, 2021, 194), ενώ το Κόμμα είναι ο ουσιαστικός ρυθμιστής (Milanović, 2020, 124).

Η στροφή στο «Ένα Έθνος» και στην ευημερία του βασίζεται στην εθνικιστική κινεζική παράδοση. Ο ρόλος που έπαιξε ο εθνικισμός στην σύγχρονη Κίνα υπήρξε εξαιρετικά σημαντικός και καθόρισε σε έναν βαθμό και τις εξελίξεις της περιόδου που εξετάζουμε. Υπάρχει, μάλιστα, η αντίληψη ότι η εθνικιστική διάσταση εξηγεί την πορεία του ΚΚΚ περισσότερο απ' ό,τι ο κομμουνισμός, που χρησίμευε σε πολλές περιπτώσεις ως ιδεολογικό ένδυμα (Lew, 2008, 104). Στις κομμουνιστικές εμπειρίες, οι οποίες δεν επιβλήθηκαν από το εξωτερικό όπως στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά προέκυψαν από εσωτερική διαπάλη, όπως στην περίπτωση της Κίνας, η εθνικιστική επιλογή είναι ήδη ριζωμένη πολύ πριν την κατάληψη της εξουσίας και μάλιστα ως προϋπόθεσή της (Lew, 2008, 106).

Ο Deng πίστευε στην οικονομία της αγοράς και στην κάμψη ενός υπερπολιτικοποιημένου και υπερδογματικού χαρακτήρα της κινεζικής κοινωνίας, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί τις προηγούμενες δεκαετίες. Θεωρούσε ότι η οικονομική ανάπτυξη θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την επανασύνδεση με τον καπιταλιστικό κόσμο (Møller Mulvad, 2019, 460). Ισχυριζόταν ότι στην εθνική προσπάθεια υλοποίησης του εκσυγχρονιστικού προγράμματος, η Κίνα έπρεπε να λάβει υπόψη τόσο την κινεζική πραγματικότητα, αλλά να εμπνευστεί και να διδαχθεί από τις ξένες χώρες, χωρίς όμως να υποπέσει στο σφάλμα της τυφλής αντιγραφής (Deng, 1985, 3). Αυτή η δήλωση δείχνει τα ισχυρά αντανεκλαστικά ανεξαρτησίας και αυτοκυριαρχίας που απέκτησε η Κίνα μετά τον «Αιώνα της Ταπείνωσης». Ο πολιτικός του αντίπαλος – ο Chen Yun – από την άλλη, πίστευε στον κεντρικό σχεδιασμό σοβιετικού τύπου (Παπασωτηρίου, 2012, 332), υιοθετώντας μάλιστα τη «Θεωρία του

Κλουβιού»³. Μακροπρόθεσμα ακολουθήθηκε περισσότερο το σχέδιο του Deng, αλλά ενίοτε γίνονταν διορθώσεις στο πνεύμα του Chen.

Για πρώτη φορά, επί Deng, προτείνεται ρητά ότι μια σοσιαλιστική οικονομία είναι μια κεντρικά σχεδιασμένη εμπορευματική οικονομία (planned commodity economy) στη βάση της δημόσιας ιδιοκτησίας, σπάζοντας την παραδοσιακή ιδέα ότι μια σχεδιασμένη οικονομία είναι αντίθετη σε μια οικονομία εμπορευμάτων (commodity economy) (Li, 2019, 23). Οι σημαντικές αλλαγές σχετικά με την σημασία της οικονομικής ανάπτυξης και εξωστρέφειας, της απίσχνασης της ταξικής ιδεολογίας και της απενοχοποίησης της ιδιωτικής ιδιοκτησίας και του πλουτισμού καταγράφονται στις αναθεωρημένες διατάξεις του Σύνταγματος της χώρας. Το βραχύβιο Σύνταγμα της Πολιτιστικής Επανάστασης του 1975 και το μεταβατικό Σύνταγμα του 1978 που σημείωνε την έξοδο από αυτή την ταραγμένη περίοδο ακολούθησε το Σύνταγμα του 1982 (Καλτσώνης, 2013, 490).

Σε αυτό το Σύνταγμα – το οποίο ουσιαστικά ισχύει με τις διαδοχικές αναθεωρήσεις του μέχρι και σήμερα – κατοχυρώθηκαν συνταγματικά οι προτεραιότητες και προσταγές του ΚΚΚ για την οικονομική πολιτική (Καλτσώνης, 2019, 169). Οι αναθεωρημένες διατάξεις, καθώς και οι προσθήκες που έγιναν διαμόρφωσαν στην ουσία το πλαίσιο για τον νέο ρόλο του Κόμματος στην οικονομία, στο πλαίσιο της διεθνοποίησης και του ανοίγματος της κινεζικής οικονομίας. Με το Σύνταγμα του 1982 – το οποίο αποτέλεσε τον καρπό της επικράτησης της ομάδας του Deng – (Καλτσώνης, 2013, 170) ορίστηκε ότι «η ατομική οικονομία του εργαζόμενου λαού της πόλης και της υπαίθρου που διενεργείται εντός των ορίων που περιγράφει ο νόμος, είναι συμπληρωματική στη σοσιαλιστική δημόσια οικονομία» (Καλτσώνης, 2013, 492). Σταδιακά επετράπη σε όλες τις επαρχίες να υιοθετήσουν στη γεωργία το σύστημα των αγροτοτεμαχίων με αποτέλεσμα το 1986 η αγροτική παραγωγή να είναι διπλάσια από το 1980 (Παπασωτηρίου, 2013, 334). Η ποσότητα παραγωγής που πήγαινε στο κράτος μειωνόταν συνεχώς μέχρι να καταργηθεί πλήρως με εξαιρέσεις το 1985.

Με την επόμενη αναθεώρηση του 1988 καθορίστηκε ότι: «Το Κράτος επιτρέπει την ύπαρξη ιδιωτικής ιδιοκτησίας εντός των ορίων που καθορίζονται από τον νόμο. Η ιδιωτική οικονομία είναι συμπληρωματική του σοσιαλιστικού τομέα της οικονομίας που βασίζεται στη δημόσια ιδιοκτησία». Αυτή η πρόβλεψη μπορεί να μεταφραστεί ως μια πρώτη νομιμοποίηση του ιδιωτικού τομέα. Αυτή η σημαντική αλλαγή ιδεολογικού παραδείγματος κατέστησε δυνατές τις πολυμερείς οικονομικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν τάχιστα από μέρους της Κίνας κατά τη δεκαετία του 1990. Η Κίνα ανέλαβε ηγετικό ρόλο στην Οικονομική Συνεργασία Ασίας – Ειρηνικού (APEC), στην ASEAN, στη Ζώνη Ελεύθερου

---

³ Η προσέγγιση αυτή που αποδίδεται στον Chen Yun και αποτελεί τη σημαντικότερη συνεισφορά της ιδεολογικής, οικονομικής και πολιτικής του σκέψης μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: η οικονομία της αγοράς (που προσωποποιείται ως το «πουλί») βρίσκεται εντός ενός κλουβιού (που αντιπροσωπεύει τον κεντρικό σχεδιασμό). Ο Chen ισχυριζόταν πως πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία στο ιδανικό μέγεθος του «κλουβιού» και άρα μεταξύ της απελευθέρωσης και του εγκλωβισμού του «πουλιού». Έτσι, η οικονομία της αγοράς θα μπορεί να αποδώσει, χωρίς να τεθεί εκτός ελέγχου. Ο Chen – ιδιαίτερα την περίοδο της Πολιτιστικής Επανάστασης – κατακρίθηκε και λοιδορήθηκε πολύ εξαιτίας αυτής της θεωρίας του (Campbell, 2009, 312).

Εμπορίου της Αυστραλίας – Νέας Ζηλανδίας (ANZEFTA), στο Συμβούλιο Οικονομικής Συνεργασίας του Ειρηνικού (PECC) κ.λπ. (Chai, 2003, 169). Επιπλέον, η ίδια η κατάρρευση του σοβιετικού μπλοκ αποτέλεσε μια πρακτική και ιδεολογική πρόκληση.

1γ. Τα ιδιαίτερα κινεζικά χαρακτηριστικά της πολιτικής εκσυγχρονισμού του Deng

Στη σκέψη του Deng υπήρχε ένα «Κέντρο», δηλαδή η οικονομική ανάπτυξη και «Δύο Σημεία», δηλαδή η συμμόρφωση σε τέσσερις βασικές Αρχές και η αφοσίωση στο άνοιγμα και την οικονομική μεταρρύθμιση.

Η Θεωρία του Deng αποτέλεσε οπωσδήποτε σε πολλά σημεία μια ιδεολογική τομή. Ο Κινέζος ηγέτης επέμεινε στις 4 Αρχές, με τις οποίες δε θα επέτρεπε να υπάρξει η οποιαδήποτε ρήξη. Σύμφωνα με τον Deng, σε περίπτωση που αμφισβητούταν ή διαταρασσόταν η ακεραιότητα κάποιας εκ των 4 αυτών Αρχών, ολόκληρο το κινεζικό σοσιαλιστικό οικοδόμημα και ο στόχος του εκσυγχρονισμού θα απειλούνταν με κατάρρευση (Guo, 2020, 72). Οι αρχές αυτές θα αποτελούσαν το κοινό πολιτικό θεμέλιο για την ενότητα ολόκληρου του Κόμματος και την ενότητα των ανθρώπων όλων των εθνοτήτων της χώρας, καθώς και τη θεμελιώδη εγγύηση για την ομαλή ανάπτυξη του σοσιαλιστικού εκσυγχρονισμού. Όλες οι παρατηρήσεις και οι ενέργειες που θα απέκλιναν από τις τέσσερις βασικές αρχές θεωρούνταν εσφαλμένες (Guo, 2020, 73).

Η Τρίτη Ολομέλεια της 11ης Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΚ το 1978 αποκατέστησε την κατευθυντήρια αρχή της αναζήτησης της αλήθειας από τα γεγονότα και κατέστησε σαφές ότι η χώρα θα βασίσει όλες τις προσπάθειές της σε πραγματικές συνθήκες και δεδομένα και θα ακολουθήσει τον δικό της δρόμο. Τα μεγάλα μεταρρυθμιστικά επιτεύγματα και το άνοιγμα της οικονομίας συμβόλιζαν ότι η αυγή της εθνικής αναζωογόνησης είχε εμφανιστεί στον ορίζοντα. Από την εμπειρία και τα διδάγματα που αντλήθηκαν από προηγούμενες επιτυχίες και αποτυχίες, οι Κινέζοι κομμουνιστές απέκτησαν βαθιά επίγνωση της εξαιρετικής σημασίας της ενσωμάτωσης των βασικών αρχών του Μαρξισμού στην κινεζική πραγματικότητα (Wang, 2021).

Αξίζει να υπογραμμίσουμε ένα βασικό στοιχείο της πολιτικής του Deng, το οποίο εμφανίζεται και στις επιλογές των μετέπειτα ηγετών, τη σταδιακή εφαρμογή του εκάστοτε οράματος. Λόγω του μεγέθους τόσο του κινεζικού πληθυσμού όσο και της ίδιας της χώρας, το ΚΚΚ προτού εφαρμόσει γενικευμένα μια νέα πολιτική, προβαίνει ανέκαθεν σε πειράματα μικρής/τοπικής κλίμακας. Στην περίπτωση των οικονομικών μεταρρυθμίσεων του Deng, είχαμε π.χ. τις Ειδικές Οικονομικές Ζώνες, που διαμόρφωναν ένα ευνοϊκό πλαίσιο προσέλκυσης των ξένων επενδύσεων. Οι Ζώνες αυτές αποτέλεσαν για την κινεζική ηγεσία ένα είδος πειραματισμού με οικονομικές μεταρρυθμίσεις πριν από την ανάπτυξή τους σε εθνική κλίμακα. Αυτό θα μπορούσε να ιδωθεί σε συνάρτηση με τη ρήση που αποδίδεται στον Deng Χίαορινγκ «διασχίζουμε το ποτάμι ελέγχοντας προσεκτικά με το μπαστούνι μας τις πέτρες, στις οποίες θα πατήσουμε».

Εξετάζοντας τον ιδεολογικό μετασχηματισμό της Κίνας, μια έννοια προκύπτει ως εξαιρετικά κεντρική: τα «κινεζικά χαρακτηριστικά», στοιχείο που αποτελεί τον πυρήνα, το βασικότερο στοιχείο της ιδιαιτερότητας του κινεζικού κομμουνισμού. Μιλώντας για μια ιδεολογία με «κινεζικά χαρακτηριστικά» εννοούμε την προσαρμογή και εφαρμογή της ιδεολογίας αυτής στις ειδικές συνθήκες και ανάγκες του περιβάλλοντος της κινεζικής πραγματικότητας. Με λίγα λόγια, το ΚΚΚ κατέληξε στη λογική ότι οι δράσεις και οι πολιτικές του οφείλουν να είναι εξαντλητικά στοχευμένες στις συγκεκριμένες συνθήκες και δεδομένα (situation specific strategies) (Chan, 2003, 5).

Η προσαρμογή του Μαρξισμού στο κινεζικό περιβάλλον σημαίνει ουσιαστικά την εφαρμογή της «καθολικότητας» του Μαρξισμού, δηλαδή των βασικών αρχών, της κοσμοθεωρίας και της μεθοδολογίας του στο κινεζικό περιβάλλον, για την απεικόνιση και την αντιμετώπιση της «ιδιαιτερότητας» της Κίνας, με στόχο τη δημιουργία ενός Μαρξισμού ενσωματωμένου στην κινεζική πραγματικότητα (Wang, 2021).

Σύμφωνα με ορισμένους, αυτή η κινεζική καινοτομία του υπερτονισμού των ιδιαίτερων εθνικών χαρακτηριστικών του κινεζικού σοσιαλισμού αποτέλεσε θεωρητικό όχημα για την απομάκρυνση από τις θεμελιώδεις αρχές οικοδόμησης του σοσιαλισμού (Καλτσώνης, 2019, 229), ενώ ταυτόχρονα μπορεί να ιδωθεί και ως το απαραίτητο πλαίσιο εντός του οποίου η κινεζική ηγεσία αναζητούσε ανέκαθεν τη βέλτιστη λύση για το εκάστοτε συγκεκριμένο πρόβλημα.

Ήδη από την εποχή του Μao, η υιοθέτηση του Μαρξισμού και άλλων δυτικών εννοιών από την κινεζική πολιτική και διανόηση χαρακτηρίζεται από μια ευπλαστότητα, η οποία δίνει προτεραιότητα και δικαιολογείται στη βάση των συγκεκριμένων συνθηκών που επικρατούν στην Κίνα. Έτσι οι ηγεσίες είναι πρωτίστως σε θέση να προσαρμόζουν την ιδεολογία τους στις πολιτικές τους, αντί να έχουν πολιτικές που προέρχονται από την ιδεολογία, ενώ το όλο αφήγημα γύρω από τα «κινεζικά χαρακτηριστικά» διευκολύνει την αποδοχή των δογμάτων και των επιλογών από την κοινωνία (Τσιμώνης, 2019). Ο Μao είχε συζητήσει την προσαρμογή του Μαρξισμού σε ένα κινεζικό πλαίσιο από τη δεκαετία του 1930 δηλώνοντας ρητά: «Φυσικά και πρέπει να μελετήσουμε μαρξιστικά βιβλία, αλλά αυτή η μελέτη πρέπει να ενσωματωθεί στις πραγματικές συνθήκες της χώρας μας» (Μao, 1930, 5).

Η σπουδαιότητα της υιοθέτησης πολιτικών με «κινεζικά χαρακτηριστικά» είχε έρθει στο προσκήνιο ήδη από τη μαοϊκή περίοδο, καθώς ακόμη και την περίοδο κατά την οποία με τη βοήθεια των Σοβιετικών επιδόθηκε στην εκβιομηχάνισή της, η Κίνα αντιστάθηκε στο να ασπαστεί τη σταλινική προσέγγιση διακυβέρνησης και οργάνωσης (Lin, 2013, σ. 8). Παρότι, λοιπόν, τυπικά ως προς τα σχέδια πολιτικής και μελλοντικής οργάνωσης του κράτους υπήρχε μια συνάφεια με τη σοβιετική στρατηγική και τις οδηγίες της Διεθνούς, στην πράξη οι επιδιώξεις του Πεκίνου ελάχιστη σχέση είχαν με αυτές της Μόσχας (Μιλανονί, 2020, 111). Η κινεζική ηγεσία επέλεξε, επομένως, να εγκαταλείψει την προοπτική ενός «ρωσικού δρόμου» και να ακολουθήσει έναν «κινεζικό» (Li, 2019), πράγμα που υποστηρίζει

σθεναρά έως σήμερα. Φαίνεται εκτός των άλλων, ότι με αυτή τη στάση της η Κίνα ήθελε να διαφοροποιηθεί και να ξεφύγει από τη σκιά της ΕΣΣΔ αποκτώντας μια αυτόνομη υπόσταση ως πρότυπο οργάνωσης και πολιτικής, κάτι που επιδιώκει και σήμερα ως εξαγωγέας ενός «κινεζικού μοντέλου», είτε αυτό σχετίζεται με την οικονομική, την κοινωνική ή την πολιτική οργάνωση.

Μετά την έναρξη της μεταρρύθμισης και του ανοίγματος στα τέλη της δεκαετίας του 1970, στόχος των Κινέζων κομμουνιστών ήταν να ενσωματωθεί η προσέγγιση περί ιδιαιτερότητας στη στρατηγική του σοσιαλισμού με κινεζικά χαρακτηριστικά, επιτρέποντας στην Κίνα να επιταχύνει τους ρυθμούς ανάπτυξής της (Wang, 2021). Το σχήμα υιοθέτησης «κινεζικών χαρακτηριστικών» εντάθηκε από τον Deng, βασική άποψη του οποίου ήταν πως οι αλήθειες του Μαρξισμού έπρεπε να συνδυαστούν με τις ανάγκες και τις πραγματικότητες της σύγχρονης Κίνας, ώστε να δημιουργηθεί ένας «Σοσιαλισμός με κινεζικά χαρακτηριστικά» (Goodman, 2015, 45). Στην οικοδόμηση αυτού αναφέρθηκε πρώτη φορά στο 12ο Εθνικό Συνέδριο του Κόμματος τον Σεπτέμβριο του 1982, λέγοντας ότι η οικουμενική αλήθεια του Μαρξισμού όφειλε να αναμειχθεί με τις συγκεκριμένες συνθήκες που επικρατούν στην Κίνα και να δημιουργηθεί ένας τέτοιου είδους Σοσιαλισμός που θα έθετε τις καθαρές ιδεολογικές κατευθυντήριες γραμμές για τον σοσιαλιστικό εκσυγχρονισμό (Deng, 1985, 1).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ιδέα του «πρώτο σταδίου Σοσιαλισμού», η οποία εντοπίζεται στον πολιτικό λόγο του Mao, θα έχει εκτεταμένη χρήση της την περίοδο της μεταρρύθμισης και του ανοίγματος της οικονομίας. Όταν αναφερόμαστε στο «πρώτο στάδιο Σοσιαλισμού» ουσιαστικά μιλάμε για ένα μετασχηματιστικό πρωταρχικό στάδιο σοσιαλιστικής ανάπτυξης, κατά το οποίο η Κίνα οφείλει να επιστρατεύσει τις παραγωγικές της δυνάμεις με στόχο τον σοσιαλιστικό εκσυγχρονισμό της. Σύμφωνα με τον Deng, η χώρα δε θα μπορούσε να ακολουθήσει τον σοσιαλιστικό δρόμο χωρίς να περάσει πρώτα από το στάδιο του πλήρως ανεπτυγμένου καπιταλισμού, ούτε θα μπορούσε να προσπεράσει το στάδιο συστηματικής ανάπτυξης των παραγωγικών της δυνάμεων. Σε αυτό το στάδιο, η Κίνα θα έπρεπε να αναπτύξει τις εμπορικές, χρηματοοικονομικές, τεχνολογικές και εργασιακές αγορές μιας καπιταλιστικής κοινωνίας (Chai, 2003, 168).

Κεφάλαιο 2:

Οι ιδεολογικές καινοτομίες των διαδόχων Jiang και Hu (1993 – 2012)

Το 1993 ανέλαβε τα καθήκοντα του Προέδρου της χώρας ο εκπρόσωπος της «τρίτης γενιάς ηγετών» Jiang Zemin (江泽民) (1926 –), ο οποίος είχε ήδη ανέλθει σε σημαντικά αξιώματα μετά το τέλος της κρίσης που προκάλεσαν τα συμβάντα στην Πλατεία Tiananmen. Μόνο, όμως, το 1997, μετά τον θάνατο του Deng Xiaoping, κατέστη πλήρως ηγέτης του Κόμματος, του Στρατού και του Κράτους. Παρότι θεωρήθηκε από πολλούς μια μεταβατική προσωπικότητα με προσωρινά καθήκοντα, άσκησε σημαντική επιρροή για μια ολόκληρη δεκαετία και η Προεδρία του ουσιαστικά σφράγισε τη μετάβαση της κινεζικής οικονομίας σε μία νέα εποχή (Freund Larus, 2012, 166). Με το πέρασμα στη διακυβέρνηση Jiang επισφραγίστηκε η απομάκρυνση από οποιαδήποτε διάθεση ιδεαλισμού ή κολλεκτιβισμού, στοιχεία που χαρακτήριζαν τις πρώτες κομμουνιστικές δεκαετίες της χώρας (FlorCruz, 1994, 171).

2α. Από την σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς μέχρι τη θεωρία των τριών Αντιπροσωπεύσεων

Η επιλογή του Jiang οφείλεται ενδεχομένως σε σημαντικό βαθμό σε απόφαση του Deng – κατά το πρότυπο υπόδειξης του Hua από τον Mao – , βλέποντας ότι θα μπορούσε να αποτελέσει συνεχή της οικονομικής του πολιτικής (Freund Larus, 2012, 166). Ήδη από το 1993, ο Jiang δημιούργησε τον όρο «σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς»· όρος που από ορισμένους μεταφράστηκε ως «μεταμφιεσμένος καπιταλισμός» (FlorCruz, 1994, 169). Σε ένα πλαίσιο «σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς» διευρύνεται σημαντικά η αυτονομία των επιχειρήσεων, οι οποίες – αν και κρατικές – δρουν σε σημαντικό βαθμό με κριτήρια ιδιωτικών οικονομικών δρόμων (Καλτσώνης, 2019, 233). Ο όρος «σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς» εντάχθηκε και στο Σύνταγμα με την αναθεώρηση του 1993.

Από την αναθεώρηση αυτή και ύστερα, έχουμε μια πιο ξεκάθαρη κατοχύρωση της μετάβασης στο νέο οικονομικό δόγμα. Όσον αφορά στις οικονομικές διατάξεις, θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο ακόμη και για ένα «νέο» Σύνταγμα. Κάτι τέτοιο δεν έγινε στην πράξη, κυρίως για επικοινωνιακούς λόγους, ώστε να μην υπάρξει δηλαδή μια οφθαλμοφανής τομή. Υπάρχει για πρώτη φορά αναθεώρηση στο προοίμιο, ώστε να δημιουργηθεί ένα νέο ιδεολογικό πλαίσιο που να δικαιολογεί τις αλλαγές: «η Κίνα βρίσκεται τώρα στο πρώτο στάδιο του σοσιαλισμού» (Καλτσώνης, 2019, 228). Η διατύπωση αυτή αναδείχθηκε ως θεμελιώδης από την εποχή του Deng, σύμφωνα με τον οποίον η Κίνα θα παρέμενε για μεγάλο διάστημα σε αυτό το στάδιο. Αυτό «επέβαλλε» στο ΚΚΚ να θέσει ως μακροπρόθεσμο κεντρικό στόχο την ενδυνάμωση της οικονομίας, ως προαπαιτούμενο για τη μετάβαση στο επόμενο στάδιο του σοσιαλισμού (Møller Mulvad, 2019, 456).

Κατά αυτόν τον τρόπο αρχίζουν να αναδεικνύονται ως κυρίαρχες οι καπιταλιστικές σχέσεις, οι οποίες φυσικά βρίσκονται υπό διαρκή εποπτεία του Κόμματος, γιατί το Σύνταγμα δε μιλάει πλέον για κρατική οικονομία, αλλά για «οικονομία και επιχειρήσεις που διαχειρίζεται το κράτος» υπογραμμίζεται εμμέσως δηλαδή η διαφοροποίηση ιδιοκτησίας και διαχείρισης (Καλτσώνης, 2019, 230). Η αυξανόμενη σημασία του μη κρατικού τομέα – τότε αρχίζει να αυξάνεται το ποσοστό ελέγχου του ιδιωτικού κεφαλαίου στις επιχειρήσεις της χώρας – αποτέλεσε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 μια μεγάλη αντίφαση στη κινεζική κοινωνία και ο χειρισμός αυτού που ορισμένοι αποκαλούσαν μετασοσιαλιστική διευθέτηση, στην οποία το Κόμμα έπρεπε να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του και να διατηρήσει την προνομιακή του θέση παρά τις θεμελιώδεις διαρθρωτικές αλλαγές στον ρόλο του κράτους (Brown, 2012, 56) .

Το 1999, στο μέσον της Προεδρίας Jiang, η ένταξη της Κίνας στο διεθνές οικονομικό πεδίο καθίσταται επιτακτική και επιθυμητή· αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί ο στόχος της ένταξης στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Εντός αυτών των συνθηκών, η ιδεολογική ταυτότητα του ΚΚΚ προσαρμόζεται περαιτέρω και το Κόμμα προωθεί κι άλλο την πολιτική ιδιωτικοποιήσεων (Καλτσώνης, 2019, 233). Εξετάζοντας ποσοτικά δεδομένα αυτή η εξέλιξη είναι εμφανής, καθώς ενώ το 1978 – σημείο μηδέν για την ανάλυσή μας – το ποσοστό επιχειρήσεων που βρισκόταν στην κατοχή ιδιωτικού κεφαλαίου ήταν μηδενικό, το 2018 είχε ανέλθει (σχεδόν) στο 35% (Χατζησταύρου, 2021, 194).

Σημαντική προσθήκη στο Σύνταγμα αποτελεί η εγγραφή της σκέψης του Deng, γεγονός που οδηγεί και τυπικά στην ένταξή της στην επίσημη ιδεολογία του κράτους μαζί με τον Μαρξισμό-Λενινισμό και τη σκέψη του Mao Zedong. Η ιδεολογία του Deng σχετικά με την οικοδόμηση του «Σοσιαλισμού με κινεζικά χαρακτηριστικά» είχε ήδη μετονομαστεί σε «Θεωρία του Deng Xiaoping» κατά το 15ο Εθνικό Συνέδριο του ΚΚΚ (1997) (China Key Words, 2021). Αυτή η θεωρία και σκέψη αποτελεί ένα πλήρες επιστημονικό σύστημα που αγκαλιάζει τη φιλοσοφία, την πολιτική οικονομία και τον επιστημονικό σοσιαλισμό (China Key Words, 2021). Επιπλέον, στο συνταγματικό κείμενο υπερτονίζεται ότι η Κίνα θα βρίσκεται για πολύ καιρό στο πρώτο στάδιο του Σοσιαλισμού.

Ο ορθόδοξος Μαρξισμός δέχθηκε ακόμη ένα πλήγμα με την προσαρμογή της αρχής «[...] στον καθένα ανάλογα με την εργασία του», η οποία συμπληρώθηκε και από άλλες μορφές κατανομής, αφού οι μισθοί, πλέον, καθορίζονται από νέες δυνάμεις (Καλτσώνης, 2019, 235). Με την αναθεώρηση αυτή έχουμε, τέλος, τη νέα διατύπωση πως «η ατομική και ιδιωτική οικονομία και οι μη δημόσιες μορφές οικονομίας όπως ορίζονται από τον νόμο συγκροτούν ένα σημαντικό τμήμα της σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς».

Έχοντας ως στόχο να νομιμοποιήσει τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις της δικής του και της προηγούμενης διακυβέρνησης και συνεχίζοντας στο μονοπάτι της ιδεολογικής προσαρμογής στις πολιτικές επιλογές, ο Jiang εισήγαγε κι αυτός τη δική του θεωρία, τις «Τρεις Αντιπροσωπεύσεις» (三个代表 – sāngè dàibiǎo). Αυτό το νέο δόγμα, που ανακοινώθηκε το 2000 και καταχωρήθηκε στο

κινεζικό Σύνταγμα δύο χρόνια αργότερα, υποδείκνυε ότι το ΚΚΚ όφειλε να αντιπροσωπεύει: την αναπτυξιακή τάση των προηγμένων παραγωγικών δυνάμεων της Κίνας, τον προσανατολισμό του προηγμένου πολιτισμού (advanced culture) και τα συμφέροντα της συντριπτικής πλειονότητας του κινεζικού λαού. Ως προς το τελευταίο, υφίσταται στην παρούσα μορφή του Συντάγματος του ΚΚΚ, η δήλωση ότι το Κόμμα στοχεύει πέραν των συμφερόντων της εργατικής τάξης, δηλαδή στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της ευρύτερης δυνατής πλειοψηφίας του λαού (Constitution of the Communist Party of China, 2017, 7). Χάρη στη θεωρία των «Τριών Αντιπροσωπεύσεων» του Jiang, το ΚΚΚ υπέσκαψε τα ταξικά του θεμέλια, διευρύνοντας τη βάση του Κόμματος, ώστε να είναι σε θέση να προσελκύει και να απορροφά τους «άριστους» από όλα τα κοινωνικά στρώματα στη χώρα, και έτσι το Κόμμα να γίνει μια εκσυγχρονιστική δύναμη στην Κίνα (Zhou, 2012, 1).

Η θεωρία του Jiang μπορεί να χαρακτηριστεί ως «γέφυρα» προς την είσοδο της Κίνας στον νέο αιώνα και τις προκλήσεις του (Zhiyue, 2004, 37). Το αποτύπωμα αυτών των επιλογών είναι εμφανές μέχρι και σήμερα στο Σύνταγμα του ΚΚΚ, όπου αναφέρεται πως κάθε Κινέζος εργάτης, αγρότης, μέλος των ενόπλων δυνάμεων, διανοούμενος ή άτομο από οποιοδήποτε άλλο κοινωνικό στρώμα που έχει συμπληρώσει την ηλικία των δεκαοκτώ, που αποδέχεται το πρόγραμμα και το Σύνταγμα του Κόμματος και είναι πρόθυμος και να ενταχθεί και να εργαστεί ενεργά σε κάποια από τις οργανώσεις του Κόμματος, να ενστερνιστεί και να υπηρετεί τα ψηφίσματα του Κόμματος, αλλά και να πληρώνει τακτικά συνδρομές μέλους μπορεί να υποβάλει αίτηση για την ένταξή του στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας (Constitution of the Communist Party of China, 2017, 10).

Η πιο διαδεδομένη ανάγνωση αυτής της θεωρίας είναι ότι σχεδόν επίσημα έκλεισε το οικονομικό-πολιτικό κεφάλαιο του Μαρξισμού, αλλά και επηρέασε σημαντικά τη μαρξιστική-λενινιστική δομή του ΚΚΚ. Με την «πρώτη αντιπροσώπευση» ανοίγει ο δρόμος ένταξης των «κόκκινων καπιταλιστών» στο Κόμμα (Freund Larus, 2013, 169). Είναι εξαιρετικά σημαντική η απόφαση του Jiang να διευρύνει τη βάση του Κόμματος, μετατρέποντάς το από έναν εκπρόσωπο της εργατικής τάξης σε ένα ευρύτερο Κόμμα (Goodman, 2015, 45). Σε ανακοίνωσή του το 2001, ο Jiang αναφέρθηκε σε όλους τους «άξιους ανθρώπους από όλους τους τομείς που είναι πιστοί στην πατρίδα και τον Σοσιαλισμό» (Freund Larus, 2012, 169). Όσον αφορά στη δομή και τον ρόλο του Κόμματος, αυτή η διεύρυνση της βάσης του σήμαινε την απομάκρυνση από τον παραδοσιακό ρόλο του λενινιστικού τύπου Κόμματος εμπροσθοφυλακής, που εκπροσωπεί τα συμφέροντα της εργατικής τάξης. Ο λόγος του Jiang είχε τέτοια επιδραστικότητα, που το ΚΚΚ ήρε την απαγόρευση λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων (Freund Larus, 2012, 169).

Τέλος, την περίοδο διακυβέρνησης του Jiang, σημειώνεται μια περαιτέρω σχετικοποίηση ορισμένων εννοιών, η οποία εξυπηρετείται από τις ιδεολογικές καινοτομίες του. Ο Jiang όρισε ως «σοσιαλιστική» μεταρρύθμιση οποιαδήποτε μεταρρύθμιση κινείται εντός των αχνών ορίων θέτουν οι τέσσερις αρχές του Deng, τις οποίες θεωρούσε ως τα κατεξοχόν χαρακτηριστικά της νέας εποχής (Zhiyue, 2004, 37).

Η προώθηση της θεωρίας αυτής δείχνει ότι μέσα σε μερικές δεκαετίες τροποποιήθηκε σημαντικά ο τρόπος που η ίδια η κοινωνία γινόταν αντιληπτή από το Κόμμα, βαδίζοντας στον δρόμο που άνοιξε το όραμα του «Ενός Έθνους». Σε αυτό το πνεύμα – και με έναν πιο επίσημο ιδεολογικό μανδύα πλέον – το ΚΚΚ δεν αντιλαμβανόταν την κινεζική κοινωνία ως ένα επαναστατικό υποκείμενο εντός του οποίου υπήρχε η (προηγούμενη) ταξική διαμάχη, αλλά ως ένα αδιαίρετο σύνολο, του οποίου η ευημερία ήταν το ευκαίριο αποτέλεσμα πολιτικών και δράσεων.

Την περίοδο της διακυβέρνησης Jiang γίνεται εμφανές πως η κινεζική εξουσία χρειάστηκε να συμβιβαστεί με τις πιέσεις και τις προσδοκίες της κοινωνίας, και ακόμη περισσότερο με τις ενέργειες και τα συμφέροντα των περιφερειακών και τοπικών στελεχών, επίσης όμως και με νέα κοινωνικά υποκείμενα (Lew, 2008, 111). Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον τα αντανάκλαστα επιβίωσης και η ευελιξία πολλών στελεχών, που βρίσκονταν ήδη μακριά από ιδεολογικά δόγματα, έκαναν τις αλλαγές πιο εύκολες απ' ό,τι αναμενόταν (Lew, 2008, 108).

2β. Η Επιστημονική Προοπτική για την Ανάπτυξη και η αναζήτηση της βιωσιμότητας κατά τη διακυβέρνηση Hu

Ο Αντιπρόεδρος κατά τη δεύτερη πενταετία του Jiang (1998 – 2003) Hu Jintao (胡锦涛) (1942 –) ανέλαβε τα καθήκοντα του Προέδρου της Κίνας τον Μάρτιο του 2003, ενώ έναν χρόνο νωρίτερα είχε καταλάβει τη θέση του Γενικού Γραμματέα του ΚΚΚ. Και υπό τη διακυβέρνηση του Hu η οικονομική ανάπτυξη παρέμενε η κεντρική προτεραιότητα της πολιτικής του Κόμματος. Όπως κάθε ανώτατος Κινέζος ηγέτης, έτσι και ο Hu εισήγαγε στην ιδεολογία του Κόμματος τη δική του συνεισφορά. Η «Επιστημονική Προοπτική για την Ανάπτυξη» (Scientific Outlook on Development) αποτέλεσε μια μαρξιστική προσέγγιση και μεθοδολογία εστιασμένη στην ανάπτυξη και αποτέλεσε την ιδεολογική συνεισφορά του Προέδρου Hu, η οποία σύμφωνα με τον ίδιο ήταν μια συνέχεια (ή και εξέλιξη) των δογμάτων των προηγούμενων γενεών (Hu, 2011, 7).

Οι διαρκείς αναφορές στους προηγούμενους ηγέτες και τις ιδέες, τόσο από τον Πρόεδρο Hu, όσο και από όλους τους Κινέζους ηγέτες, επιχειρεί να δημιουργήσει μια ομαλή ιδεολογική μετάβαση από τον έναν στον άλλον και να δώσει την εικόνα μιας (ιδεολογικής) ροής, δηλαδή μιας συνέχειας (Jinghan, 2016, 4).

Η «Επιστημονική Προοπτική για την Ανάπτυξη» παρουσιάστηκε ως το επόμενο βήμα για την «κινεζοποίηση» της μαρξιστικής σκέψης που πραγματοποιήθηκε από το ΚΚΚ (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 327). Αποδεχόμενος το γεγονός ότι η Κίνα βρίσκεται στο πρώτο στάδιο του σοσιαλισμού – το οποίο από την εποχή του Deng αποτελεί κεντρικό δεδομένο για την κινεζική ανάπτυξη – , η θεωρία του Hu διαμορφώθηκε για να ανταποκριθεί στην νέες απαιτήσεις της Κίνας αξιοποιώντας την εμπειρία άλλων χωρών στην ανάπτυξη (Hu, 2011, 7).

Κατά τη διάρκεια της θητείας του Jiang, η Κίνα έγινε αισθητά πλουσιότερη, αλλά ταυτόχρονα οι πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις και ανισοροπίες εντάθηκαν. Ως εκ τούτου, η ηγεσία του Hu κλήθηκε τόσο πολιτικά όσο και ρητορικά να επικεντρωθεί στην επιτακτικότητα επίλυσης των ανισοτήτων και στην οικοδόμηση μιας «Αρμονικής Σοσιαλιστικής Κοινωνίας», στοιχείο που αποτέλεσε και τον δεύτερο βασικό πυλώνα της ιδεολογίας του (Møller Mulvad, 2019, 455). Στο στόχαστρο του Hu μπήκε η ανατροπή της δυσαρμονίας που προκάλεσε η αχαλίνωτη οικονομική και ανάπτυξη. Η επιδίωξη οικοδόμησης μιας αρμονικής κοινωνίας αποτέλεσε σημαντική ιδεολογική στροφή, που είχε υπονοηθεί ήδη από τον Deng και η οποία συνδέεται και με την απόταξη της εργατικής ταυτότητας του Κόμματος στον βωμό της διεύρυνσής του. Αυτό σημαίνει ότι ενώ το μαοϊκό όραμα απέκλειε ρητά τα «κακά ταξικά στοιχεία» επειδή δεν κατέχει τη σωστή «προλεταριακή» στάση, στη συνέχεια δίνεται έμφαση στην κοινωνική αρμονία και στην εικόνα του ΚΚΚ ως εκπροσώπου ολόκληρου του κινεζικού λαού και όχι μόνο μέρους του (Møller Mulvad, 2019, 456).

Στα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα, οι ιδεολογικές προτάσεις του Hu λειτούργησαν ως όχημα για την Κίνα προσθέτοντας στον ήδη υπαρκτό ιδεολογικό κορμό τις δικές τους σαφείς κατευθύνσεις για την ανάπτυξη του σοσιαλισμού με κινεζικά χαρακτηριστικά. Για τον Hu, η οικοδόμηση μιας καθολικά ευημερούσας κοινωνίας περνούσε μέσα από τη ρεαλιστική απαίτηση επίλυσης των περιφερειακών ανισοτήτων και του χάσματος μεταξύ αστικού και αγροτικού κόσμου. Για τον Hu, η συζήτηση όφειλε να επικεντρωθεί στο πώς η κινεζική ανάπτυξη εις το εξής θα μπορούσε να είναι ανθρωποκεντρική και βιώσιμη (Li, 2019, 30). Βασικός στόχος του Προέδρου Hu ήταν η αποφυγή της κοινωνικής αστάθειας που προκαλείται από μεγάλες αντιφάσεις.

Η ιδεολογική εξέλιξη και προσαρμογή την περίοδο του Hu πρέπει να γίνει κατανοητή μέσα στις δομικές συνθήκες της εποχής. Η οικονομική δύναμη της χώρας είχε αυξηθεί σημαντικά, αλλά η συνολική παραγωγικότητα και η δυναμική της καινοτομίας παρέμεναν χαμηλά σε συνδυασμό με το δυσλειτουργικό σε πολλά σημεία μοντέλο επεκτατικής ανάπτυξης που έφθανε στα όριά του (Hu, 2011, 8). Επιπλέον, ως κεντρικό στοίχημα αναδείχθηκε το να περάσει η οικονομία της Κίνας από ένα στάδιο ανάπτυξης υψηλής ταχύτητας σε ένα στάδιο ανάπτυξης υψηλής ποιότητας (Li, 2019, 38).

Κεφάλαιο 3:

Η «νέα εποχή» της κινεζικής ισχύος και η διακυβέρνηση Xi Jinping

Η Κίνα έχει σήμερα μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση από ποτέ στην ιστορία της (Lew, 2008, 111). Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στις αποφάσεις και τη δράση του Προέδρου Xi Jinping (习近平) (1953 –). Ο Xi ανέλαβε χρέη Αντιπροέδρου του Hu Jintao το 2008, ενώ από το 2013 βρίσκεται στη θέση του Προέδρου της χώρας. Από το 2008 είχε ήδη οριστεί ως διάδοχος του Hu. Ο Xi αντιπροσωπεύει την πέμπτη (ή τέταρτη σύμφωνα με άλλους) γενιά ηγετών και είναι ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του ΚΚΚ που γεννήθηκε μετά την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Η άνοδος του Xi στην απόλυτη εξουσία σηματοδοτήθηκε από την καταγραφή στο συνταγματικό κείμενο του ΚΚΚ της «Σκέψης του Xi Jinping» το 2017, η οποία ακολουθήθηκε από την κατάργηση του ορίου δύο θητειών στην Προεδρία της χώρας. Το έργο που κλήθηκε να επιτελέσει ο Xi ήταν απαιτητικό: έπρεπε να οργανώσει εκ νέου σε κάθε επίπεδο τη χώρα, η οποία μόλις έβγαινε από την αστραπιαία και μονοδιάστατη κούρσα της στη μετά τον Deng εποχή. Ο Xi επαναπροσδιόρισε τις κομματικές προτεραιότητες. Δεν επανέφερε στο προσκήνιο το ταξικό στοιχείο της μαοϊκής Κίνας, αλλά αντικατέστησε την «ανάπτυξη με κάθε κόστος» του Deng με μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση (Møller Mulvad, 2019, 457). Το σύγχρονο κινεζικό πλάνο είναι ευρύ και πολυδιάστατο, καθώς αφορά στο σύνολο – σχεδόν – των πτυχών της κινεζικής κοινωνίας. Επιδιώκει – σύμφωνα με τα όσα έχουν εξαγγελθεί – , να καταπιαστεί με πλήθος προβλημάτων και προσκλήσεων και να προσφέρει πιθανές λύσεις.

Από πολλές απόψεις, μία από τις πιο έντονες διαφορές μεταξύ των διακυβερνήσεων του Hu και του Xi είναι η επιστροφή στην πρωτοκαθεδρία της πολιτικής. Παρά την κοινή εστίαση στις οικονομικές επιδόσεις και στην επίτευξη απτών οικονομικών αποτελεσμάτων, το ΚΚΚ στην περίοδο Hu φαινόταν σχεδόν να έχει περιορίσει την παρουσία του στον κοινό χώρο (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 328). Δε μπορούμε απαραίτητα να πούμε ότι η ιδεολογία και ο ρόλος της είχε εξαφανιστεί, απλώς έχει καταστεί ένα πιο ευέλικτο και προσαρμόσιμο εργαλείο, συνθήκη που άλλαξε επί Xi Jinping (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 323).

3α. Το όραμα του Xi: Μια ιδεολογία για την κινεζική υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα

Ο Xi ήταν ο επόμενος στη σειρά που κλήθηκε να συνεχίσει το κομβικό για την κινεζική ηγεσία έργο της γεωγραφικής προσαρμογής (localisation) του Μαρξισμού την Κίνα γράφοντας το πιο σύγχρονο για αυτήν κεφάλαιο (Li, 2019, 32). Ο σημερινός Πρόεδρος σε παλαιότερη δήλωσή του είχε αναφέρει πως: «Η ιστορία του ΚΚΚ ήταν μια διαδικασία συνεχούς προώθησης της προσαρμογής του Μαρξισμού στο κινεζικό πλαίσιο και διαρκούς προώθησης της θεωρητικής καινοτομίας και δημιουργίας» (Wang, 2021). Παραμένοντας πιστός σε ορισμένες βασικές αρχές και κατευθύνσεις, ο Xi

επιδιώκει την τελευταία δεκαετία μια αναπλασίωση της ιδεολογίας του ΚΚΚ (*recadrage idéologique*) (Ekman, 2021, 15).

Ως ρεύμα στην κινεζική σκέψη και πολιτική ο Ντενγκισμός (Dengism) διήρκεσε το διάστημα 1978 – 2012, εντάσσοντας δηλαδή ως συνέχεια του Deng (ιδεολογική και πρακτική) τις θητείες του Jiang και του Hu (Møller Mulvad, 2019, 449). Βάσει αυτού, η ιδεολογική πορεία του ΚΚΚ (και της Κίνας) μπορεί να ιδωθεί σε τρία στάδια: Μαρξισμός (1949 – 1978), Ντενγκισμός (1978 – 2012) και Σιϊσμός (Xiism) (2012 – σήμερα). Πάνω σε αυτόν τον άξονα μπορεί να εξεταστεί σε ποια σημεία διαφοροποιείται ο Πρόεδρος Χι από τους τρεις προκατόχους του.

Ο Σιϊσμός αποτελεί, πλέον, την ιδεολογική σημαία της Κίνας του 21^{ου} αιώνα, η οποία συνδυάζει ανάλογα τους τομείς τόσο στοιχεία μαοϊκά όσο και ντενγκιστικά (Møller Mulvad, 2019, 451). Για παράδειγμα, το όραμα του Χι περί «κινεζικού ονείρου» διαφέρει από τον ουτοπικό συνιβερσαλισμό του Μαρξ, ενώ μετασχηματίζει τον (υπέρ της αγοράς) πραγματισμό του Deng, θέτοντας ως στόχο την πολιτική της «κοινής ευημερίας» (Møller Mulvad, 2019, 449). Ο Πρόεδρος Χι συνεχίζει μεν την οικονομική πολιτική του «ανοίγματος», αλλά υιοθετώντας μια νέο-μαοϊκή στροφή προς τη χαρισματική προσωποπαγή ηγεσία.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Xi Jinping είναι ο πρώτος μετά τον Deng, που αναφέρεται το όνομά του στη «Σκέψη» του. Ένα επιπλέον στοιχείο, είναι ότι σε αντίθεση με την εθνοκεντρικού προσανατολισμού εξωτερική πολιτική που εισήγαγε ο Deng και ακολούθησαν οι δύο επόμενοι, ο Χι στρέφει την Κίνα στον κόσμο και αναζητά τον διεθνή ισχυρό ρόλο της, αποτελώντας αντίπαλο δέος στη δυτική-φιλελεύθερη ηγεμονία. Ό,τι και να αναφέρουμε για την ιδεολογική πορεία του ΚΚΚ επί Χι δε μπορεί παρά να είναι μια προσωρινή δήλωση, γιατί το ιδεολογικό σύστημα που δημιουργεί ο σημερινός Κινέζος ηγέτης είναι σε εξέλιξη. Υπάρχει ταυτόχρονα και η εντύπωση ότι η κινεζική ιδεολογία κινείται σε κατευθύνσεις επηρεασμού των παγκόσμιων νορμών και θεσμών.

Στη βάση της σκέψης του Χι υπάρχουν οι «12 Πυρηνικές Σοσιαλιστικές Αξίες» (Core Socialist Values), οι οποίες οργανώνονται σε τρεις ομάδες: τις εθνικές (ευημερία, δημοκρατία, ευγένεια [civility], αρμονία), τις κοινωνικές (ελευθερία, ισότητα, δικαιοσύνη, κράτος δικαίου) και τις αξίες του πολίτη (πατριωτισμός, αφοσίωση, ακεραιότητα, φιλία) (Møller Mulvad, 2019, 458). Μπορεί να ειπωθεί πως η Σκέψη του Χι συνδυάζει στοιχεία μιας λενινιστικής προσέγγισης (διασφάλιση της ενεργούς παρουσίας του Κόμματος σε όλες τις πτυχές της ζωής), ενός πνεύματος Διαφωτισμού (προώθηση της επιστήμης) και μιας ανθρωπιστικής προσέγγισης (βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών) (Rocca, 2021).

Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Κίνας έχει φροντίσει ήδη στο πρόσφατο παρελθόν με τη διεθνή δράση του και έχοντας ως σημαία και εργαλείο τις ιδεολογικές προσαρμογές και μετεξελίξεις του – τις οποίες έχει φροντίσει να προωθήσει στο εξωτερικό – να εξάγει μια, έστω και επιφανειακή σύμφωνα με ορισμένους, θετική εικόνα προς τη διεθνή κοινότητα. Όσον αφορά στον τρόπο της όλο και πιο έντονης

και συστηματικής δράσης και παρουσίας της Κίνας σε τρίτες χώρες (κατεξοχήν σε αφρικανικά κράτη), η Κίνα ισχυρίζεται ότι έχει επιλέξει τον όσο το δυνατόν λιγότερο παρεμβατικό πολιτικά χαρακτήρα αυτής. Πιο συγκεκριμένα, οι Κινέζοι αξιωματούχοι υποστηρίζουν ότι η κινεζική στρατηγική έρχεται σε αντίθεση με τον τρόπο ληστρικής και απολυταρχικής επέλασης των Δυτικών αποικιοκρατικών δυνάμεων σε χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου κατά τους προηγούμενους αιώνες. Ήδη από την περίοδο διακυβέρνησης του Hu Jintao και τα αφηγήματα περί «Αρμονικής Κοινωνίας» και «Ειρηνικής Ανέλιξης», κατά αντιστοιχία με το σημερινό «κινεζικό όνειρο» που αναφέρθηκαν παραπάνω, η Κίνα χρησιμοποιεί την ιδεολογία της, αλλά και την ανωτερότητά της, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στους ηγετικούς κύκλους, για να ενισχύσει και να διαμορφώσει με «ήπια» μέσα το διεθνές προφίλ της χώρας.

3β. «Κοινή ευημερία» και σύγκριση της ηγεσίας Χι με το όραμα του Deng: από την κούρσα για οικονομική ανάπτυξη στον περιορισμό των ανισοτήτων

Τα αποτελέσματα των πολιτικών της περιόδου Deng, οδήγησαν σε όξυνση των ανισοτήτων, ειδικά όσον αφορά στη σύγκριση αστικών και αγροτικών περιοχών. Αυτό – όπως ήταν φυσικό – διαμόρφωσε το υπάρχον χάσμα, στη γεφύρωση του οποίου στοχεύει η στρατηγική του Χι. Στην ομιλία του σχετικά με το στρατηγικό σχέδιο της «κοινής ευημερίας», ο Χι είχε υπογραμμίσει την ανάγκη προώθησης της κοινής ευημερίας, αύξησης του εισοδήματος των κατοίκων τόσο των αστικών όσο και των αγροτικών περιοχών. Η στρατηγική αυτή λειτουργεί στο πνεύμα του Hu, όσον αφορά στην προσπάθεια εναρμονισμού της κοινωνίας (Møller Mulvad, 2019, 457). Ενώ, λοιπόν, ο Deng και ο Jiang δέχτηκαν να θυσιάσουν στον βωμό της οικονομικής ανάπτυξης και της επίτευξης ορισμένων βασικών πρώτων στόχων την ισότητα και την αρμονία της κοινωνίας, ο Χι Jinping βασίστηκε στο όραμα του Hu Jintao, επισημαίνοντας πρόσφατα ότι το ΚΚΚ θέτει ως βασική στρατηγική του την «κοινή ευημερία». Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στον περιορισμό των ανισοτήτων σε τοπική κλίμακα με νέα μοντέλα πολιτικής, των οποίων η αποτελεσματικότητα θα εξεταστεί σε βάθος τετραετίας σε πρώτη φάση μέχρι το 2025.

Η Κίνα γνώρισε ταχεία οικονομική ανάπτυξη τις τελευταίες δύο δεκαετίες και βρίσκεται, πλέον, εξαιρετικά κοντά στην επίτευξη του σπουδαίου στόχου της πλήρους εξάλειψης της φτώχειας. Ωστόσο, η εισοδηματική ανισότητα αυξήθηκε απότομα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και κατέστησε την Κίνα μια εκ των πιο άνισων χωρών στον κόσμο. Αυτή η τάση έχει αρχίσει να αντιστρέφεται καθώς η Κίνα από το 2008 και έπειτα έχει βιώσει μια ικανοποιητική μείωση της ανισότητας (Jain-Chandra, S., Khor, N. Mano, R. κ.ά., 2018, 2).

Εξετάζοντας, όμως, αυτή την προσέγγιση σε αντιδιαστολή με το πώς έδρασε σε αυτόν τον τομέα ο Deng (και κατ' επέκταση ο Jiang) αξίζει να επικεντρωθούμε σε ορισμένες διαφορές των δύο οραμάτων. Πρώτον, οφείλουμε να τονίσουμε ότι εξαρχής υπάρχει μια θεμελιώδης διαφοροποίηση μεταξύ των δύο περιπτώσεων. Εξετάζοντας τη διαφορετική χρονική φάση της κινεζικής ανάπτυξης,

στην οποία αντιστοιχεί η κάθε περίπτωση, η διαφορά στη στοχοθεσία, την κλίμακα και τις προτεραιότητες των δύο ηγετών είναι λογική. Από τη μία πλευρά, η Κίνα στο μεταίχμιο των δεκαετιών '70 – '80 μόλις είχε εξέλθει από την πολυτάραχη περίοδο της Πολιτιστικής Επανάστασης φέροντας την κληρονομιά της μαοϊκής περιόδου και ετοιμαζόταν να εκτοξευτεί οικονομικά. Από την άλλη μεριά, έχοντας επωφεληθεί από την οικονομική ανάπτυξη που πυροδότησε με επιτυχία η οικονομική πολιτική του Deng Xiaoping, η Κίνα του Χι σήμερα καλείται και να μοιράσει με δικαιότερο τρόπο τον πλούτο που απέκτησε τα προηγούμενα χρόνια και να αντιμετωπίσει τις παθογένειες που προκάλεσε η αχαλίνωτη ανάπτυξη της χώρας.

Όσον αφορά στη συγκριτική προσέγγιση των οραμάτων περί «κοινής ευημερίας», στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της πολιτικής του Deng βρέθηκαν οι ομάδες που θα πλούτιζαν πρώτες, ενώ ο Χι δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στα μεσαία στρώματα ως φορέα των δικών του προτάσεων. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι πλούσιοι είναι ο «αρνητικός» στόχος της σημερινής πολιτικής. Για να εντοπίσουμε τον «θετικό», αξίζει να εξετάσουμε το διάγγελμα του Χι. Όπως προκύπτει, οι αναφορές στα μεσαία εισοδήματα είναι αρκετές και έντονα τονισμένες. Παρόλα αυτά, μάλλον δε θα ήταν εύκολο να στοχεύσει στη βελτίωση της ζωής αυτών των στρωμάτων, αν δεν είχε προηγηθεί η περίοδος της οικονομικής ανάπτυξης που ξεκίνησε επί Deng.

Στη σημερινή εποχή, οι πλούσιοι είναι ξανά στο προσκήνιο, με διαφορετικό όμως τρόπο. Οι ευνοϊκές για τους υπερπλούσιους συνθήκες της περιόδου του Deng έχουν αντικατασταθεί από μια πιο αυστηρή προσέγγιση του Προέδρου Χι, ο οποίος αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό την αλόγιστη συσσώρευση πλούτου. Ο τρόπος διαχείρισης του πλούτου που παράχθηκε στην Κίνα ευνόησε εκ του αποτελέσματος περισσότερο τις πολιτικές ελίτ και τους επιχειρηματίες. Αυτό οδήγησε σταδιακά στο να υπάρχουν το 2019 περισσότεροι Κινέζοι παρά Αμερικάνοι στο πλουσιότερο 10% του παγκόσμιου πληθυσμού για πρώτη φορά. Ανοίγει, επομένως, και ένα νέο οιοσμί μέτωπο ανταγωνισμού μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας γύρω από το ποιος έχει ως εργαλείο ή «λάφυρο» τους περισσότερους υπερπλούσιους. Εξετάζοντας το μερίδιο πλούτου του κορυφαίου 10% στην Κίνα, σε σύγκριση με την αντίστοιχη μερίδα του πληθυσμού στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε το εξής: το 1980 – τη χρονική στιγμή κατά την οποία ξεκινά και η ανάλυσή μας στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας – , το ανώτατο 10% κατείχε στην Κίνα – καθώς και στην Ευρώπη – περίπου το 27% του πλούτου, ενώ στις ΗΠΑ σχεδόν το 35%. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, στην Κίνα το ίδιο ποσοστό ξεπέρασε το 40% και σταθεροποιήθηκε σε αυτά τα μεγέθη μέχρι και σήμερα τείνοντας προς το 45%. Παράλληλα, στις ΗΠΑ το ίδιο ποσοστό παρουσιάζει τάσεις να αγγίξει το 50%, ενώ στην Ευρώπη παραμένει μεταξύ 30 και 35% (Χατζησταύρου, 2021, 203).

Η ασύμμετρη ισχύς που απέκτησαν ορισμένοι ιδιωτικοί φορείς (εταιρείες όπως η Tencent, η TMSC και η Alibaba – οι 3 ιδιωτικές εταιρείες με την υψηλότερη αξία στην Κίνα, σύμφωνα με τη λίστα Hurun China 500 για το 2021) (China Daily, 2022) στην Κίνα ανησυχεί το Κομμουνιστικό

Κόμμα, τόσο όσον αφορά στις αρνητικές συνέπειες που αυτό μπορεί να έχει για την κοινωνική συνοχή εντός της κινεζικής επικράτειας, όσο και για το πώς αυτή η εξέλιξη μπορεί να κλονίσει την επιρροή που ασκεί το Κόμμα. Επομένως, βάσει της λογικής του Προέδρου Χί όσοι εκτόξευσαν την περιουσία τους και επωφελήθηκαν ασύμμετρα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, οφείλουν τώρα να υποστηρίξουν το σύνολο του κινεζικού πληθυσμού (Χί, 2021).

Η παράλληλη εξέταση των δύο περιπτώσεων, μας δίνει τη δυνατότητα να παρατηρήσουμε ότι σε επίπεδο συλλογιστικό και όπως φαίνεται στην πράξη και οικονομικό δίνεται εμφανώς η εντύπωση ότι η μετάβαση από το ένα όραμα στο άλλο είναι μια εξελικτική πορεία μεταξύ των δύο περιόδων. Ο σημερινός επικεφαλής του «Μεσαίου Βασιλείου» δε διστάζει να αναφερθεί στις παράπλευρες απώλειες της επιτυχίας του Deng, στους κινδύνους που αυτές επιφυλάσσουν και στην ανάγκη αντιμετώπισής τους, χωρίς όμως να υποτιμά σε καμία περίπτωση την προσφορά της περιόδου αυτής στην σύγχρονη Κίνα.

Επιγραμματικά, μπορούμε να πούμε ότι ως βασική ομοιότητα των δύο περιπτώσεων εντοπίζεται η καταρχάς τοπικής κλίμακας εφαρμογή των δύο οραμάτων. Ως προς τις διαφορές – και πέραν της προφανούς ότι πρόκειται για διαφορετικές περιόδους και συγκυρίες (αφενός, ένα ψυχοπολεμικό περιβάλλον και μια Κίνα που αναζητά την καθιέρωσή της στο διεθνές στερέωμα και, αφετέρου, ένα πολυπολικό περιβάλλον και μια εξαιρετικά ισχυρή και επιδραστική οικουμενική Κίνα), αναφέρθηκαν η προσέγγιση των πλουσίων και του πλουτισμού, η κοινωνικο-οικονομική ομάδα που κατά περίπτωση βρέθηκε στο επίκεντρο ως φορέας της αλλαγής, το εύρος των πολιτικών και το ιδεολογικό περιεχόμενο των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2010, τα θετικά αποτελέσματα της κινεζικής οικονομικής πολιτικής νομιμοποιούσαν εμμέσως την ύπαρξη των ανισοτήτων. Πλέον, όμως, που η χώρα δε μπορεί να διατηρήσει και να εγγυηθεί τέτοιους ρυθμούς ανάπτυξης χρειάζεται να καταπολεμήσει στην ουσία τους τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που έχουν προκύψει, ώστε να διατηρήσει τη συνοχή του πληθυσμού και να μην υπάρξουν κοινωνικές εντάσεις. Αυτήν την πρόκληση καλείται να αντιμετωπίσει η νέα πολιτική της κοινής ευημερίας.

Η αναγκαιότητα εφαρμογής αυτής της στρατηγικής υπογραμμίζει την ανησυχητική πραγματικότητα που διαμορφώνουν οι ανισότητες στη σύγχρονη Κίνα, αλλά και την πρόθεση της ηγεσίας να τις ελέγξει. Αποτυπωμένη με τον διεθνή συντελεστή Gini – κλίμακα που κυμαίνεται από το μηδέν για μια απολύτως ίση κοινωνία έως 1 για μια εντελώς άνιση – , η Κίνα βρίσκεται στο 0,47, τιμή σημαντικά υψηλότερη από την αντίστοιχη των ΗΠΑ (περίπου 0,41). Σημαντική είναι η σύγκριση με τον μέσο όρο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), που υπολογίζεται στο 0,35 (Milanović, 2021).

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, υπάρχουν και άλλες εκφάνσεις ανισότητας που αναδύονται στο πλαίσιο της σημερινής κινεζικής κοινωνίας· πρωτεύον είναι το χάσμα αγροτικών περιοχών και αστικών

κέντρων ως προς παραδείγματος χάριν τις μισθολογικές διαφορές, ενώ επίσης εντονότερες από ότι παλαιότερα παραμένουν οι αποκλίσεις μεταξύ των εργαζομένων του ιδιωτικού και του κρατικού τομέα ή μεταξύ των φύλων ως προς τις απολαβές τους.

Όσον αφορά στο χάσμα επαρχιών και αστικών κέντρων – συγκεκριμένα μεταξύ των εύπορων θαλάσσιων επαρχιών και των κεντρικών και δυτικών περιοχών – η κινεζική κυβέρνηση έχει κατορθώσει – μέσω εκτενών προγραμμάτων κρατικής ενίσχυσης και επένδυσης για παράδειγμα στον τομέα των μεταφορών στις λιγότερο ανεπτυγμένες επαρχίες – να περιορίσει την οπισθοχώρησή τους και να επιτύχει τη διασύνδεση τους με τα ανεπτυγμένα κέντρα. Επιπλέον, προτεραιότητα αποτελεί η περαιτέρω χαλάρωση του κοινωνικού συστήματος hukou που ρυθμίζει τις άδειες αστικής διαμονής με στόχο να ενθαρρυνθεί η μετακίνηση στις πόλεις και να δοθούν ευκαιρίες και περιθώρια ατομικής κοινωνικής κινητικότητας, η οποία παραμένει στην Κίνα σχεδόν τόσο χαμηλή όσο στις ΗΠΑ (Milanović, 2021).

3γ. Ο ρόλος της ιδεολογίας σήμερα: η πολιτική της μίας Κίνας ή η ιδεολογία ως εργαλείο εσωτερικής συνοχής

Πέραν των ιδεολογικών συνεισφορών του Προέδρου Χι, αξίζει να επανέλθουμε στον ρόλο της ιδεολογίας στην Κίνα του 21^{ου} αιώνα, που εντοπίζεται στο επίκεντρο του κρατικού σχεδιασμού και της δράσης κατά τη διακυβέρνηση Χι. Κεντρική επιδίωξη της χρήσης της ιδεολογίας είναι να παράσχει ενότητα και ένα ενιαίο σύστημα κοινωνικών πεποιθήσεων. Η χρήση της ιδεολογίας από την κινεζική ηγεσία στον 21^ο αιώνα έχει σημαντική οργανωτική χρησιμότητα (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 326). Η ισχύς της ιδεολογίας δεν εντοπίζεται, επομένως, μόνο στην ιδεολογία καθεαυτή, αλλά, περισσότερο στη γλώσσα και τις λέξεις-κλειδιά που τη συνοδεύουν, οι οποίες δημιουργούν ένα πλαίσιο συναίνεσης και συσπείρωσης μεταξύ των μελών της κοινωνίας (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 325).

Σύμφωνα με πολλούς μελετητές, η Κίνα κατάφερε να αναδειχθεί σε δύναμη εκσυγχρονισμού στο πεδίο του διεθνούς ανταγωνισμού, σε αντίθεση με το πεδίο της εγχώριας πολιτικής όπου το ζήτημα της συνοχής παραμένει μέχρι και σήμερα εξαιρετικά κρίσιμο για το ΚΚΚ. Έχει ενδιαφέρον, δηλαδή, να αναλογιστεί κανείς το πώς η ιδεολογία από διανοητική μήτρα για τον κοινωνικό μετασχηματισμό μπορεί να μετατραπεί σε ένα σύστημα εθνικών και κοινωνικών αναπαραστάσεων με στόχο να εξασφαλιστεί η συνοχή και η σταθερότητα της χώρας.

Η διατήρηση και η ενίσχυση της συνοχής της χώρας είναι κομβικής σημασίας διακύβευμα στην περίπτωση της Κίνας. Πρόκειται για μια εξαιρετικά σύνθετη χώρα, μια χώρα που απαρτίζεται από πολλούς κόσμους (Lin, 2013, 4). Μέσα σε αυτή τη συνθετότητα, οι κινεζικές ηγεσίες όφειλαν και οφείλουν – εάν θέλουν να διαφυλάξουν την ασφάλεια και την πρόοδο της χώρας – να εξασφαλίσουν

τη συνοχή αυτής της αχανούς και πολυσύνθετης κοινωνίας· μιας κοινωνίας που αποτελείται από 1,4 δισεκατομμύρια κατοίκους και χαρακτηρίζεται τόσο από φυγόκεντρες δυνάμεις (π.χ. εντάσεις στο Χόνγκ Κόνγκ) και τοπικές εντάσεις (π.χ. εξελίξεις στην περιφέρεια της Σιντζιάνγκ), αλλά και από οικονομικο-κοινωνικά χάσματα (π.χ. ανατολικά παράλια – εσωτερική Κίνα).

Επιπρόσθετα στην παραδοσιακή ποικιλομορφία της κινεζικής κοινωνίας, οι μεταρρυθμίσεις των τελευταίων δεκαετιών επαναπροσδιόρισαν την κοινωνική δομή, εντείνοντας τα χάσματα και διαιρέσεις που αφορούν, κυρίως, το πεδίο της οικονομίας. Κατά συνέπεια, η κινεζική κοινωνία έχει γίνει ακόμη πιο περίπλοκη και ρευστή (Saich, 2016, 19). Οι διαρκείς αντιφάσεις της κινεζικής κοινωνίας οφείλουν να καθίστανται – σε κάθε περίοδο της κινεζικής ιστορίας – διαχειρίσιμες από την πολιτική εξουσία της χώρας.

Τα παραπάνω ισχύουν πολύ περισσότερο για τις πόλεις όπου, πίσω από τη φαινομενική ομοιομορφία στον τρόπο ζωής και σκέψης των κατοίκων, σημαντικές κοινωνικές διαφοροποιήσεις κυφορούνταν, νέα οράματα διαπερνούσαν την κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων, ανάμεσα στους νέους, των ατομικιστικών τάσεων, της ανάδυσης επιχειρηματικών ικανοτήτων, νέων σχέσεων στην οικογένεια και ανάμεσα στα δύο φύλα, καθώς και πολλών άλλων (Lew, 2008, 109).

Επιπροσθέτως, η έννοια της «συνοχής» αναφέρεται στην προσπάθεια δημιουργίας μιας αίσθησης ιδεολογικής ροής και συνέχειας από την μεριά της πολιτικής ηγεσίας της Κίνας. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε αναφορά νέας ιδεολογικής συνεισφοράς Κινέζου ηγέτη γίνεται σε συνάρτηση με αυτές των προηγούμενων. Αυτή η λογική ‘continuation and development’ αναδεικνύεται τόσο στα θεσμικά κείμενα, αλλά και στο ίδιο το Σύνταγμα του ΚΚΚ όπου γίνεται λόγος για τη σπουδαιότητα της μακροπρόθεσμης πορείας (long term) (Constitution of the Communist Party of China, 2017, 2). Ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες, κατέστη σαφές ότι τα όποια λάθη αποτελούν ευκαιρία για εξέλιξη και εκμάθηση, ενώ η επιδιόρθωση τους αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ιδεολογικής εξέλιξης της χώρας, χωρίς όμως ποτέ να αμφισβητηθεί ριζικά η πορεία που επιλέχθηκε το 1949 (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 329).

Σε μια περίοδο κατά την οποία η κινεζική κοινωνία βιώνει τη σχεδόν καθημερινή ταχύτατη εξέλιξη και μεταμόρφωση της τόσο σε οικονομικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, η προσήλωση στον ιδεολογικό λόγο μοιάζει να αποτελεί μια από τις ελάχιστες σταθερές για τους Κινέζους πολίτες (Brown and Bērziņa-Čerenkova, 2018, 331). Γι’ αυτό άλλωστε η ίδια η ιδέα της ιδεολογίας μπορεί να αναλυθεί ως ένα είδος δημόσιου αφηγήματος (Zeng, 2016) προβάλλοντας έτσι κυρίως τον εργαλειακό χαρακτήρα της. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ανάλυσης (σχεδόν) εκμηδενίζονται τα περιθώρια αξιολογικής ανάλυσης περί «προδοσίας» ή «απόκλισης» από ένα ακριβές ιδεολογικό πλαίσιο, καθώς η χρήση ενός τέτοιου εργαλείου με στόχο την επίτευξη ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος συνοδεύεται συχνά από αξιοσημείωτη ευελιξία και προσαρμοστικότητα.

Για τον Πρόεδρο Χί, η ιδεολογία παρουσιάζεται ως μια ενοποιητική δύναμη· απαραίτητο εργαλείο για την αποφυγή επιμέρους διασπάσεων και ρήξεων – που τόσο ταλάνισαν την Κίνα στη σύγχρονη εποχή – και που η εκ νέου εμφάνισή τους απειλεί διαρκώς μια τόσο πολυδιάστατη κοινωνία (Brown & Bērziņa-Čerenkova, 2018, 326). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η έντονη επαναφορά της «πολιτικής της μίας Κίνας». Η ενοποίηση της ηπειρωτικής Κίνας με την Ταϊβάν αποτελεί βασικό στόχο της κινεζικής ηγεσίας με έντονο συμβολικό χαρακτήρα. Είναι ακριβώς αυτή η παράδοση ενότητας και συνοχής που χαρακτήριζε ανέκαθεν το «Μέσο Βασίλειο» που διαπερνά το όραμα της «μίας Κίνας». Το ζήτημα της Ταϊβάν, που τόσο έχει απασχολήσει τη διεθνή κοινότητα τα τελευταία χρόνια, αντιπροσωπεύει για την Κίνα έναν κεντρικό στόχο, αυτόν της «επανένωσης». Δεν είναι τυχαίο ότι η «επιστροφή της Ταϊβάν στη μητέρα πατρίδα» (Deng, 1985, 4) εντοπίζεται σε όλα τα θεμελιώδη κείμενα της μετεμφυλιοπολεμικής Κίνας.

Στον βωμό της συνοχής συντελείται αυτή η προσπάθεια ροής και συνέχειας μεταξύ των ιδεών των ηγετών. Τα παράδειγμα της «πολιτικής της μίας Κίνας» είναι χαρακτηριστικό, καθώς αποδεικνύει τη συνέχεια και συνοχή σε ένα κεντρικό (υπαρξιακό) ζήτημα της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής. Παρά τις διαφοροποιήσεις, η ρητή απαξίωση των κομμουνιστικών ιδεών ή η μετωπική απόρριψη του Μao θα πυροδοτούσε φοβερές αντιδράσεις (Zeng, 2016, 15). Αυτή η λογική οικοδόμησης πάνω στις προηγούμενες θεωρίες αναδεικνύεται και στο Σύνταγμα.

Συμπεράσματα

Η έξοδος της Κίνας από τη μαοϊκή περίοδο σηματοδότησε μια περίοδο σημαντικών αλλαγών και ζυμώσεων. Καθοριστικό σε αυτή τη μετάβαση υπήρξε το γεγονός ότι ο Deng Xiaoping, που ανέλαβε την εξουσία το 1978, προχώρησε σε ιστορικής σημασίας τομές στο ιδεολογικό οικοδόμημα της χώρας. Όλες οι ιδεολογικές συνεισφορές και διαφοροποιήσεις που προέκυψαν είχαν «κινεζικά χαρακτηριστικά» αφού προσαρμόζονταν διαρκώς στις ειδικές συνθήκες της κινεζικής πραγματικότητας και τις ανάγκες της κοινωνίας. Διατηρώντας τον ελάχιστο απαιτούμενο – για τη διατήρηση μιας στοιχειώδους συνοχής – δεσμό με το αφήγημα και τις θεωρίες της αμέσως προηγούμενης περιόδου ο Deng μετεξέλιξε τον κινεζικό Κομμουνισμό προσθέτοντας βασικά στοιχεία που επέτρεψαν σταδιακά το άνοιγμα, την ανασυγκρότηση, τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας· στοιχεία που αποτέλεσαν και το κέντρο βάρους των πολιτικών της ηγεσίας. Παράλληλα, το περιεχόμενο και το βάρος της μαρξιστικής κληρονομιάς που προέρχονταν από την κραταία μαοϊκή περίοδο τροποποιήθηκαν. Η μαοϊκή ιδέα των «Δύο Εθνών» εγκαταλείφθηκε υπέρ του οράματος «Ενός Έθνους», το οποίο εστίαζε στη συλλογική πάλη και την ευημερία ολόκληρου του κινεζικού λαού.

Τον Deng ακολούθησε Jiang, ο οποίος – λειτουργώντας ως συνεχιστής του – προχώρησε ακόμη περισσότερο το οικονομικό του όραμα αναδεικνύοντας όλο και περισσότερο ως κυρίαρχες τις καπιταλιστικές σχέσεις. Οι ιδεολογικές μεταβολές που υιοθέτησε ο Jiang έδωσαν στο Κόμμα το περιθώριο να διευρύνει τη βάση του μετατρέποντάς το από έναν εκπρόσωπο της εργατικής τάξης σε ένα ευρύτερο Κόμμα. Κατά τη διάρκεια της θητείας του Deng και του Jiang, η Κίνα έγινε αισθητά πλουσιότερη, αλλά ταυτόχρονα οι πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις και ανισοροπίες εντάθηκαν. Ο επόμενος ηγέτης, ο Hu Jintao, επεδίωξε να επικεντρωθεί στο πώς η κινεζική ανάπτυξη εις το εξής θα μπορούσε να είναι πιο ανθρωποκεντρική και βιώσιμη, αλλά και με ποιον τρόπο η οικονομία της Κίνας θα μπορούσε να μεταβεί από ένα στάδιο ανάπτυξης υψηλής ταχύτητας σε ένα στάδιο ανάπτυξης υψηλής ποιότητας.

Ο σημερινός ηγέτης Xi Jinping έθεσε εξ αρχής πολλά στοιχήματα με σπουδαιότερο την οικοδόμηση μιας παγκόσμιας κινεζικής υπερδύναμης. Ως νέος επικεφαλής δεν επανέφερε στο προσκήνιο το ταξικό στοιχείο της μαοϊκής Κίνας, αλλά αντικατέστησε την «ανάπτυξη με κάθε κόστος» του Deng με μια πιο ισορροπημένη προσέγγιση. Διατηρώντας ως στόχο τη συλλογική ευημερία της κινεζικής κοινωνίας προσπάθησε να κάμψει ορισμένα προβληματικά, κατά τον ίδιο, οικονομικά κίνητρα που είχε θέσει ο Deng υπέρ των πλουσίων. Σε γενικές γραμμές, παραμένοντας πιστός σε ορισμένες βασικές αρχές και κατευθύνσεις, ο Xi επιδιώκει την τελευταία δεκαετία μια αναπλαισίωση της ιδεολογίας του ΚΚΚ.

Ενάντια σε αντιλήψεις, οι οποίες υποδηλώνουν ότι μια ιδεολογία πρέπει να παραμείνει στατική με την πάροδο του χρόνου, η ιδεολογία του ΚΚΚ μετεξελίχθηκε ακολουθώντας τις προσταγές των

πολιτικών αναγκών, παρόλο που πλήθος Δυτικών αναλυτών δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν την εξελισσόμενη κομμουνιστική ιδεολογία της Κίνας και την κοσμοθεωρία πίσω από αυτή, οδηγούμενοι σε μια ρητορική περί ασάφειας, προδοσίας ή κινεζικού παραλογισμού.

Προσπαθήσαμε να δείξουμε ότι η επιτυχής επιβίωσή της οφείλεται τόσο στην ικανότητα διατήρησης κάποιων πυρηνικών ταυτοτικών στοιχείων όσο και στη διάθεση προσαρμοστικότητας, και άρα απόκλισης από μια στενά οριοθετημένη ορθοδοξία. Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της κινεζικής κομμουνιστικής ιδεολογίας πράγματι μετεξελίχθηκαν και τροποποιήθηκαν μέσα στην περίοδο που εξετάσαμε. Παρόλο που διατηρήθηκε μια – κυρίως συμβολική – αίσθηση συνέχειας σε σχέση με τη μαοϊκή περίοδο, οι πρακτικές ανάγκες και προτεραιότητες που τέθηκαν από το 1978 και έπειτα δεν άφησαν μεγάλα περιθώρια για την πρωτοκαθεδρία της ιδεολογίας. Για αυτό δεν παραβλέψαμε το γεγονός ότι η ιδεολογία χρησιμοποιήθηκε τόσο ως εργαλείο στην υπηρεσία των πολιτικών βουλήσεων, όσο και ως εργαλείο νομιμοποίησης του Κόμματος, της κοινωνικής συνοχής, αλλά και της ενίσχυσης της διεθνούς επιρροής της χώρας.

Βασισμένη στον πραγματισμό (έννοια που αποτελεί κλειδί για την κατανόηση της – ιδεολογικής εκτός των άλλων – στροφής που εξετάστηκε), η κινεζική ηγεσία της μεταμαοϊκής περιόδου προώθησε τη νομιμοποίησή της εκ του αποτελέσματος (output legitimacy). Επεδίωκαν, δηλαδή, οι κινεζικές αρχές να διασφαλίσουν την ευρεία υποστήριξή τους από τον πληθυσμό εξασφαλίζοντάς του ένα όλο και βελτιούμενο βιοτικό επίπεδο και επιμένοντας στην αντιμετώπιση καθημερινών πρακτικών ζητημάτων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι σε αυτό το πλαίσιο «συντάχθηκε» ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο που ισχύει μέχρι και σήμερα, το οποίο βασίστηκε στην υπόσχεση της ευημερίας των κατοίκων της χώρας. Το ΚΚΚ είναι σε σημαντικό βαθμό εξαρτημένο από τις οικονομικές επιδόσεις της χώρας σε ένα περιβάλλον σκληρού διεθνούς ανταγωνισμού όπως έχει διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Αν και προφανώς η κάμψη της οικονομικής ανάπτυξης μπορεί να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα ισχύος, το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας – μετρώντας φέτος 100+1 χρόνια ζωής – δεν παύει αποτελεί έναν από τους μακροβιότερους και ισχυρότερους κομματικούς οργανισμούς της ιστορίας.

Πάνω σε ακριβώς αυτό το συμβόλαιο γίνεται και η αξιολόγηση της επιτυχίας ή μη της κινεζικής πολιτικής και σε αυτό το πλαίσιο τα ιδεολογικά κριτήρια μοιάζει να μη χωρούν. Είναι σημαντικό να αξιολογούμε έναν δρώντα βάσει του τι επιδιώκει, τι θέλει να πετύχει, και όχι βάσει των δικών μας αντιλήψεων περί των δράσεών του. Από τη στιγμή που το ίδιο το ΚΚΚ έκαμψε σε αρκετές φάσεις της πρόσφατης ιστορίας του το ιδεολογικό κριτήριο αξιολόγησης των επιλογών του και προώθησε μια άλλη προσέγγιση, ας είναι και η εξέταση της ιδεολογίας του προσαρμοσμένη σε αυτό το πλαίσιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καλτσώνης, Δ. (2019). *Το Κράτος στην Κίνα 1949-2019*. Εκδόσεις Τόπος.
- Καλτσώνης, Δ. (2013). Το Σύνταγμα του 1982/1988/1993/1999/2004 και η δημοκρατία στη σύγχρονη Κίνα. *Το Σύνταγμα (ΤοΣ)* 3-4/2013.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη δύναμη του 21ου αιώνα*. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Χατζησταύρου, Φ. (2021). *Ανταγωνισμός Συμφερόντων στην Πολιτική: Στρατηγικές ιδιωτικής επιρροής, Lobbying και δημόσιο συμφέρον*. Εκδόσεις Τζιόλα.
- Bogusz, M. & Jakóbowski, J. (2020). The Chinese Communist Party and its state: Xi Jinping's conservative turn. *OSW Report*.
- Chan, A. (2003). *Chinese Marxism*. Continuum
- China Daily (2022). https://www.chinadaily.com.cn/a/202202/16/WS620c2bc8a310cdd39bc86ca4_1.html
- Brown, K. & Bērziņa-Čerenkova, U. – A. (2018). Ideology in the Era of Xi Jinping. *Journal of Chinese Political Science*, 23:3, pp. 323–339.
- Brown, K. (2012). The Communist Party of China and Ideology. *China: An International Journal*, 10:2, pp. 52-68.
- Cai, W. (2003). The Ideological Paradigm Shifts of China's World Views: From Marxism-Leninism-Maoism to the Pragmatism-Multilateralism of the Deng-Jiang-Hu Era. *Asian Affairs*, 30:3, pp. 163-175.
- Campbell, J. (2009). Chen Yun in Brown, K. (ed.) *Dictionary of Chinese Biography*. Berkshire.
- Constitution of the Communist Party of China (2017). Revised and adopted at the 19th National Congress of the Communist Party of China.
- Chen, J. (1999). The Revision of the Constitution in the PRC: Conceptual Evolution of Socialism with Chinese Characteristics. *China Perspectives*. No. 24 (July - August 1999), pp. 66-79.

China Key Words (2021). Deng Xiaoping Theory

http://www.china.org.cn/m/english/china_key_words/2021-08/12/content_77684746.html
/2021.

Communist Party of China (19th National Congress of the Communist Party of China on October 24, 2017). Constitution of The Communist Party of China.

Deng, X. (1985). *Build Socialism with Chinese Characteristics*. Foreign Languages Press.

Dittmer, L. (1984). Ideology and Organization in Post-Mao China. *Asian Survey*. 24:3, pp. 349-369.

Ekman, A. (2021). *Rouge vif: L'idéal communiste chinois*. Champs actuel.

European Council of Foreign Relations (2017). China's 'New Era' with Xi Jinping Characteristics.

FlorCruz, J. - A. (1994). The Crisis of Ideology in China. *The Brown Journal of World Affairs*, 2:1, pp. 169-174.

Freund Larus, E. (2013). *Politics and Society in Contemporary China*. Lynne Rienner Publishers.

Goodman, D. (2015). *Handbook of the Politics of China*. Edward Elgar Publishing Limited.

Guo, H. (2020). Adhere to the Four Cardinal Principles and Socialism with Chinese Characteristics.

Learning & Education, V. 9.

Hu, J. (2011). *Full text of Hu Jintao's report at 17th Party Congress*. Qiushi Journal.

Jain-Chandra, S., Khor, N. Mano, R., Schauer, J., Wingender, P. and Zhuang, J. (2018). *IMF Working Paper: Inequality in China – Trends, Drivers and Policy Remedies*. WP/18/127.

Jinghan, Z. (2016). *The Chinese Communist Party's capacity to rule: Ideology, Legitimacy and Party Cohesion*. Palgrave MacMillan.

Lew, R. (2008). Μετά τον θάνατο του Μάο μια εκπληκτική ζωτικότητα στο Κίνα: Κομφούκιος, Μάο, Αγορά. *Le Monde Diplomatique*.

Li, M. (2019). *An Outline and Analysis of the Politics and Economics of Socialism with Chinese Characteristics*. Canterbury Christ Church University.

- Lin, C. (2013). *China and Global Capitalism: Reflections on Marxism, History, and Contemporary Politics*. Palgrave Macmillan.
- Mao, Z. (1930). *Oppose Book Worship*.
- Milanović, B. (2020). *Καπιταλισμός χωρίς αντίπαλο: Το μέλλον του συστήματος που κυβερνά τον κόσμο*. (Μετάφραση: Γιώργος Χρηστίδης). Εκδόσεις Πόλις.
- Milanović, B. (2021). Can Xi Jinping defeat three stubborn modern inequalities? *Social Europe*.
<https://socialeurope.eu/can-xi-jinping-defeat-three-stubborn-modern-inequalities>
- Møller Mulvad, A. (2019). Xiism as a hegemonic project in the making: Sino-communist ideology and the political economy of China's rise. *Review of International Studies*, 45: 3, p. 449–470.
- Rocca, J. – L. (2021). De Mao Zedong à Xi Jinping, un parti pour le renouveau national. *Le Monde Diplomatique*. <https://www.monde-diplomatique.fr/2021/07/ROCCA/63290>
- Shirk, S. – L. *Political Reform and the Fragility of Communist Rule in China*.
- Saich, T. (2016). *State-Society Relations in the People's Republic of China Post-1949*. Brill
- Wang, W. (2021). Adapting Marxism to the Chinese Context: A Glorious Chapter in CPC's Hundred-Year History. *Quishi*.
- Xi, J. (2021). Solidly promote common prosperity. *Quishi*.
- Zeng, J. (2016). *The Chinese Communist Party's Capacity to Rule: Ideology, Legitimacy and Party Cohesion*. Palgrave Macmillan.
- Zhiyue, B. (2004). Hu Jintao and the CCP's Ideology: A Historical Perspective. *Journal of Chinese Political Science*, 9:2, p. 27-45.
- Zhou, S. (2012). *Trends in China's Political Reform*, Griffith Asia Institute. Regional Outlook Paper, No. 42, 2012.